

บทที่ 4

การยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกร

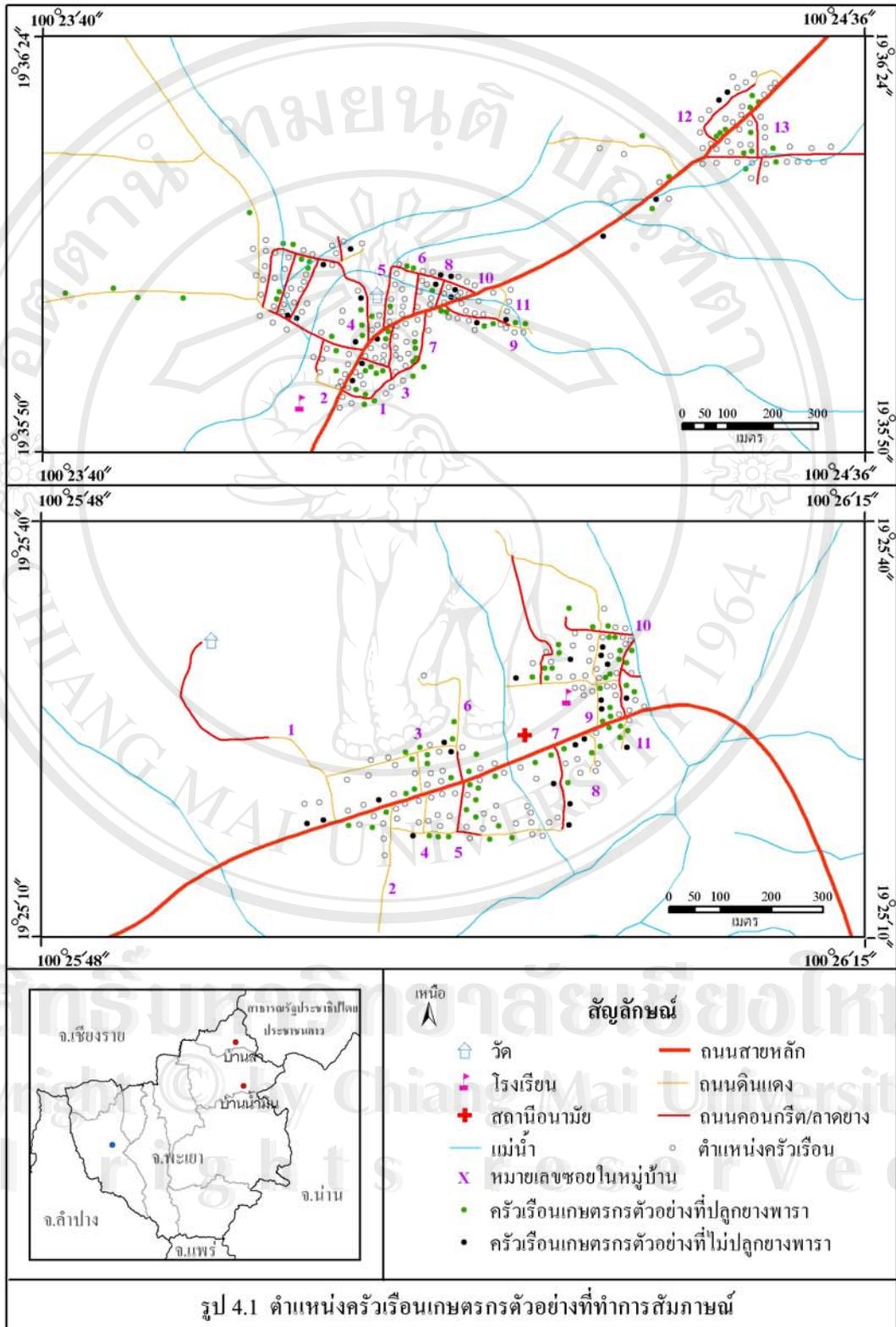
การศึกษาการยอมรับและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับและไม่ยอมรับของการปลูกยางพาราของเกษตรกร 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านน้ำมิน ตำบลแม่ลาว อำเภอเชียงคำ ซึ่งมีครัวเรือนที่ปลูกยางพารา 66 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด 178 ครัวเรือน และ บ้านสา ตำบลทุ่งกล้วย กิ่งอำเภออุซาง ซึ่งมีครัวเรือนที่ปลูกยางพารา 74 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด 247 ครัวเรือน (รูป 4.1) โดยใช้แบบสอบถาม 160 ชุด แบ่งออกเป็นสำหรับผู้ปลูกยางพารา 120 ชุด (หมู่บ้านละ 60 ชุด) และผู้ไม่ปลูกยางพารา 40 ชุด (หมู่บ้านละ 20 ชุด) เพื่อเปรียบเทียบระยะเวลาในการยอมรับการปลูกยางพารา แหล่งข้อมูลข่าวสารที่รับครั้งแรกก่อนปลูก ระดับความรู้ในเรื่องยางพาราของเกษตรกรก่อนปลูก การค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมหลังปลูก และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับและไม่ยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกร โดยความสนใจของการศึกษาครั้งนี้ คือ มีความแตกต่างของปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้าน มีการปลูกยางพาราเป็นจำนวนมากเหมือนกันในแต่ละตำบล

4.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรตัวอย่าง

ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามทั้ง 2 หมู่บ้าน (ตาราง 4.1) ได้แก่ เกษตรกรบ้านน้ำมินที่ปลูกยางพาราเป็นชาย 52 คนและหญิง 8 คน เกษตรกรที่ไม่ปลูกยางพาราเป็นชาย 12 คนและหญิง 8 คน ส่วนเกษตรกรบ้านสาที่ปลูกยางพาราเป็นชาย 39 คนและหญิง 21 คน เกษตรกรที่ไม่ปลูกยางพาราเป็นชาย 12 คนและหญิง 8 คน

สำหรับอายุของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรบ้านน้ำมินที่ปลูกยางพารามีอายุอยู่ในช่วง 31 – 60 ปี โดยมีจำนวนเกษตรกรมากที่สุดในอายุ 48 ปี และเกษตรกรที่ไม่ปลูกยางพารามีอายุอยู่ในช่วง 29 – 60 ปี โดยมีจำนวนเกษตรกรมากที่สุดในอายุ 50 ปี ส่วนเกษตรกรบ้านสาที่ปลูกยางพารามีอายุอยู่ในช่วง 27 – 60 ปี โดยมีจำนวนเกษตรกรมากที่สุดในอายุ 52 ปี และเกษตรกรที่ไม่ปลูกยางพารามีอายุอยู่ในช่วง 29 – 53 ปี โดยมีจำนวนเกษตรกรมากที่สุดในอายุ 43 ปี

ระดับการศึกษาของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 6 โดยพบว่าระดับการศึกษาของเกษตรกรบ้านน้ำมินที่ปลูกยางพาราอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่ากับ 20 คน และประถมศึกษาปีที่ 6 เท่ากับ 18 คน ส่วนเกษตรกรบ้านสามมีจำนวนเกษตรกรเท่ากับ 45 และ 3 คน ตามลำดับ ในขณะที่ระดับการศึกษาของเกษตรกรบ้านน้ำมินที่ไม่ปลูก

รูป 4.1 ตำแหน่งครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์

ยางพาราอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่ากับ 14 คน และประถมศึกษาปีที่ 6 เท่ากับ 3 คน ส่วนเกษตรกรบ้านสามมีจำนวนเกษตรกรเท่ากับ 15 และ 2 คน ตามลำดับ

จากข้อมูลพบว่าเกษตรกรที่ปลูกยางพาราในบ้านน้ำมินส่วนใหญ่จะมีอายุน้อยกว่าเกษตรกรบ้านสา ซึ่งจะมีอายุอยู่ในช่วง 31 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 85 ของจำนวนเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม ในขณะที่เกษตรกรบ้านสามมีอายุอยู่ในช่วง 41 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 66.67 ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ำมินจะอยู่ในช่วงกลางของวัยแรงงาน ส่วนเกษตรกรบ้านสาจะอยู่ในช่วงปลายของวัยแรงงาน ทำให้คาดว่าเกษตรกรบ้านน้ำมินน่าจะมีโอกาสที่จะขอรับการปลูกยางพารามากกว่าเกษตรกรบ้านสา ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับอายุของเกษตรกรที่ไม่ปลูกยางพารา โดยพบว่าเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านจะมีจำนวนเกษตรกรมากในช่วงอายุเท่ากันคือ 41 – 50 ปี แต่จำนวนเกษตรกรของบ้านสาจะมีมากกว่าบ้านน้ำมิน สำหรับระดับการศึกษาของเกษตรกรที่ปลูกและไม่ปลูกยางพาราทั้ง 2 หมู่บ้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันมากโดยเกษตรกรส่วนใหญ่จะจบชั้นประถมศึกษา ซึ่งระดับการศึกษาโดยรวมของเกษตรกรบ้านน้ำมินที่ปลูกยางพาราจะได้รับการศึกษาที่ดีกว่าเกษตรกรบ้านสา เพราะมีจำนวนเกษตรกรที่จบชั้นประถมน้อยกว่า แต่มีจำนวนเกษตรกรที่จบชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายมากกว่า ในขณะที่ระดับการศึกษาของกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ปลูกยางพาราทั้ง 2 หมู่บ้านไม่มีความแตกต่างกัน

ตาราง 4.1 เพศ อายุ และระดับการศึกษาของกลุ่มเกษตรกรตัวอย่าง

ข้อมูล		เกษตรกรที่ปลูกยางพารา		เกษตรกรที่ไม่ปลูกยางพารา	
		บ้านน้ำมิน	บ้านสา	บ้านน้ำมิน	บ้านสา
เพศ	ชาย	52	39	12	12
	หญิง	8	21	8	8
อายุ	20 - 30	0	7	2	1
	31 - 40	23	13	4	3
	41 - 50	28	18	9	15
	51 - 60	9	22	5	1
การศึกษา	ประถม	38	48	17	17
	มัธยมต้น	12	4	2	1
	มัธยมปลาย	10	8	1	2

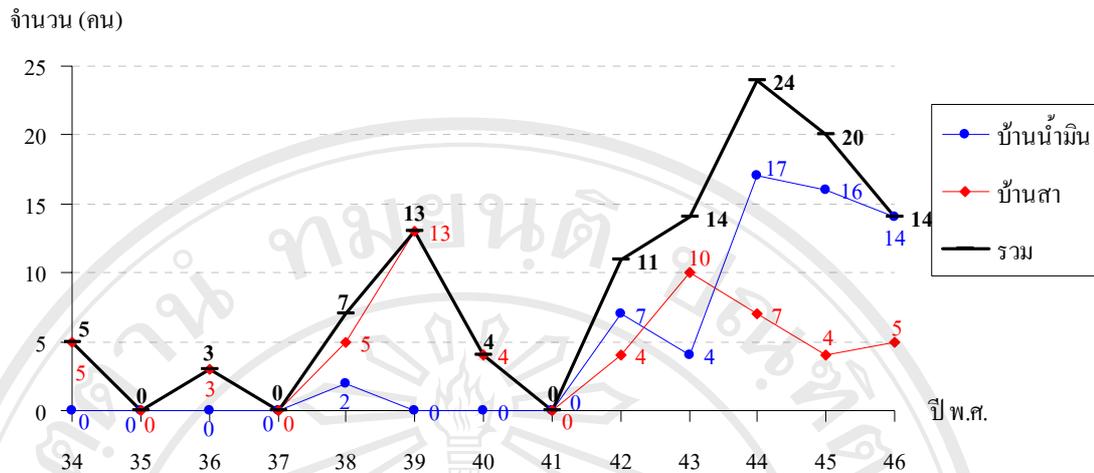
ที่มา: การสำรวจ, 2547.

การติดตามข้อมูลข่าวสารทั่วไปของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรบ้านน้ำมินและบ้านสามี การติดตามข้อมูลจากโทรทัศน์ วิทยุและโทรศัพท์มือถือเหมือนกัน แต่ช่องรับสัญญาณโทรทัศน์ของ บ้านน้ำมินจะมีเฉพาะช่อง 3 และช่อง 7 เท่านั้น เนื่องจากหมู่บ้านตั้งอยู่ในหุบเขา ในขณะที่บ้านสา สามารถรับสัญญาณได้ทุกช่อง และการมีโทรศัพท์มือถือของเกษตรกรในบ้านสายังมีจำนวน มากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมินด้วย จากข้อมูลที่ได้จากการสอบถามเกษตรกรที่ปลูกยางพารา พบว่า เกษตรกรบ้านน้ำมินมีโทรศัพท์มือถือจำนวน 10 ราย และบ้านสามี 17 ราย ในขณะที่เกษตรกรที่ไม่ ปลูกยางพาราบ้านน้ำมินมีโทรศัพท์มือถือ 4 ราย และบ้านสามี 6 ราย ซึ่งทำให้โอกาสในการเข้าถึง แหล่งข้อมูลของเกษตรกรบ้านสาสามารถทำได้ง่ายกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน นอกจากนี้ยังมีการ ติดตามข้อมูลข่าวสารจากสื่ออื่นๆ ในแต่ละหมู่บ้าน โดยบ้านน้ำมินจะมีการติดตามข่าวสารจากหอ กระจายข่าวและหนังสือพิมพ์ ส่วนบ้านสาจะมีการเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ต หอกระจายข่าวและเวทื ชาวบ้าน ซึ่งโดยรวมแล้วการเข้าถึงแหล่งข้อมูลของเกษตรกรบ้านสาจะสามารถทำได้ง่ายกว่า เกษตรกรบ้านน้ำมินในหลายๆ ด้าน

4.2 ระยะเวลาของการยอมรับ

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องยางพาราที่มีการปลูกในจังหวัดพะเยาครั้งแรกของเกษตรกร จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปลูกยางพาราที่ช้าหรือเร็ว ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยในตัวเกษตรกรและ สิ่งแวดล้อมรอบข้าง จากการศึกษาโดยแบบสอบถามของเกษตรกรใน 2 หมู่บ้าน พบว่า เกษตรกร ส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องยางพาราในช่วงปี พ.ศ. 2534 – 2537 มีจำนวน 8 ราย รองลงมาได้แก่ปี พ.ศ. 2538 – 2540 มีจำนวน 24 ราย และปี พ.ศ. 2542 – 2546 มีจำนวน 88 ราย

จำนวนเกษตรกรที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารครั้งแรกในเรื่องยางพารา ตาราง 4.2 และรูป 4.2 แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ข้อมูลของเกษตรกรบ้านสาจะมีความต่อเนื่องมากกว่าเกษตรกรบ้าน น้ำมิน โดยสังเกตได้จากเส้นกราฟก่อนปี พ.ศ. 2542 ซึ่งบ้านสา มีเกษตรกรที่รับรู้ข้อมูลในปี พ.ศ. 2534 2536 2538 2539 และ 2540 รวม 5 ปี ในขณะที่บ้านน้ำมิน มีเกษตรกรที่รับรู้ข้อมูลในปี 2538 เพียงปีเดียว เมื่อเริ่มต้นปี พ.ศ. 2542 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านมีความ ต่อเนื่องเหมือนกัน โดยเกษตรกรบ้านน้ำมินจะมีการรับรู้ข้อมูลได้ช้ากว่าเกษตรกรบ้านสา

รูป 4.2 ปีที่เกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารครั้งแรกในเรื่องยุงพารา

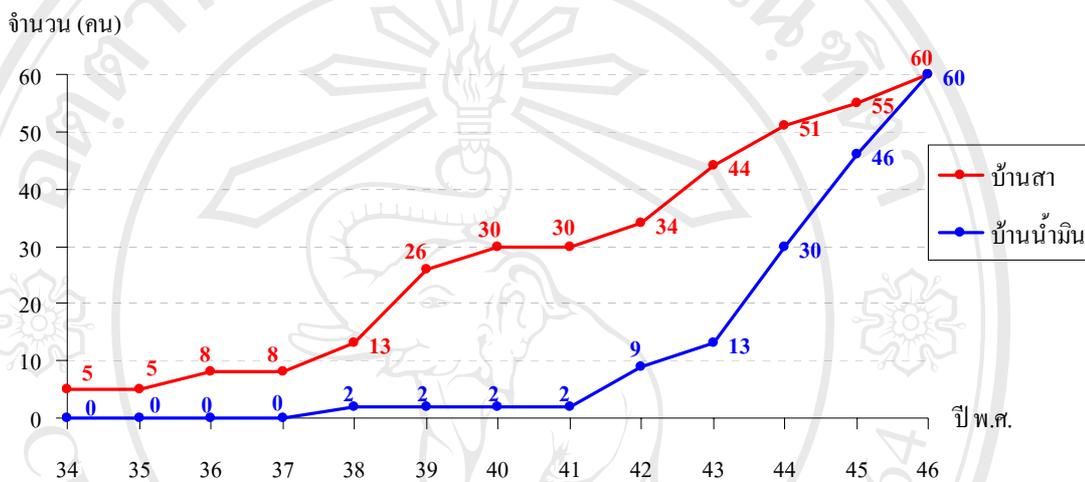
ตาราง 4.2 ปีที่มีการรับรู้ข่าวสารเรื่องยุงพาราครั้งแรกของเกษตรกร

ปี	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม
	จำนวน (คน)	สะสม (คน)	จำนวน (คน)	สะสม (คน)	
2534	0	0	5	5	5
2535	0	0	0	5	0
2536	0	0	3	8	3
2537	0	0	0	8	0
2538	2	2	5	13	7
2539	0	2	13	26	13
2540	0	2	4	30	4
2541	0	2	0	30	0
2542	7	9	4	34	11
2543	4	13	10	44	14
2544	17	30	7	51	24
2545	16	46	4	55	20
2546	14	60	5	60	19

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

ในรูป 4.3 ที่แสดงถึงค่าความถี่สะสมของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารครั้งแรกของเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน พบว่าเส้นกราฟของเกษตรกรบ้านน้ำมินมีการเพิ่มขึ้นน้อยกว่าเส้นกราฟของเกษตรกรบ้านสาที่มีค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากบ้านสาอยู่ใกล้แหล่งปลูกยุงพาราเดิมในปี

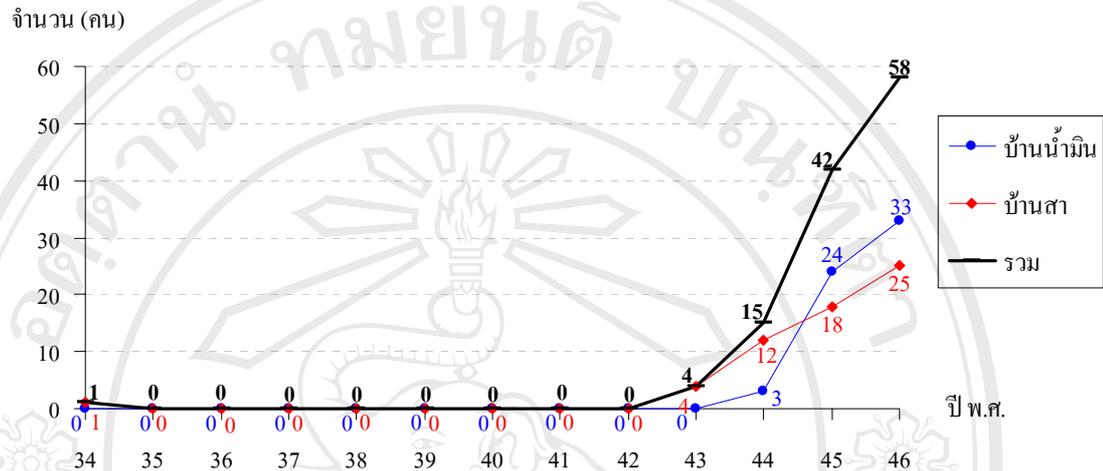
พ.ศ. 2534 ทำให้เกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องยางพารามาก่อน แต่เส้นกราฟของเกษตรกรบ้านน้ำมินได้เพิ่มมากขึ้นหลังจากปี พ.ศ. 2541 โดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เส้นกราฟได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนกราฟของเกษตรกรบ้านสาเกือบมีค่าคงที่ในช่วงปี พ.ศ. 2534 – 2537 และมาเพิ่มขึ้นอีก 2 ช่วงอย่างรวดเร็ว ในช่วงปี พ.ศ. 2537 – 2541 และปี พ.ศ. 2541 – 2547 ซึ่งทำให้ทราบถึงความสม่ำเสมอในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยเกษตรกรบ้านมามากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน

รูป 4.3 ความถี่สะสมของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารครั้งแรกในเรื่องยางพารา

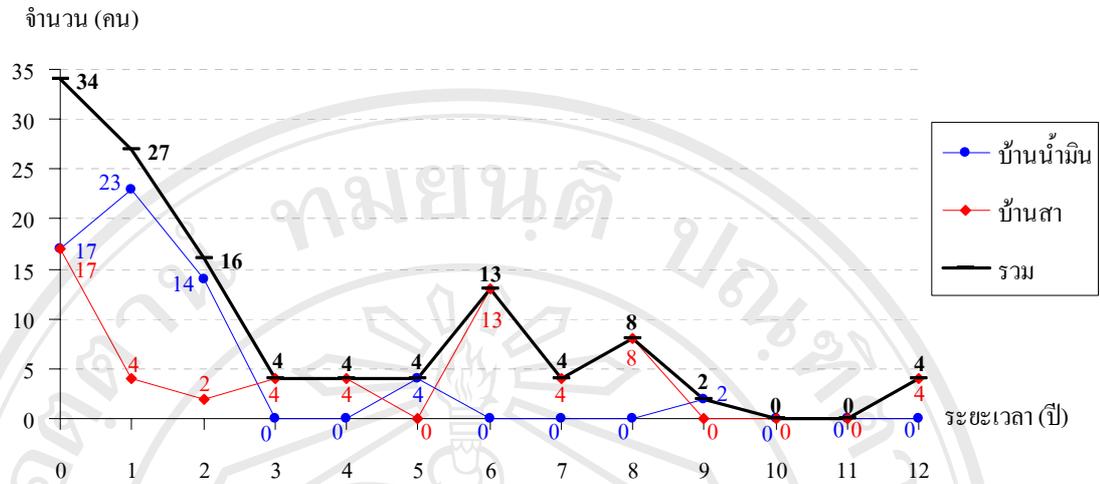
ในรูป 4.4 ที่แสดงปีที่ปลูกยางพาราของเกษตรกรพบว่า ในช่วงแรกคือ ปี พ.ศ. 2534 – 2542 ไม่มีเกษตรกรที่ปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นจากปี 2534 ซึ่งมีเกษตรกรปลูกเพียง 1 คน ในขณะที่เริ่มมีการปลูกกันเพิ่มมากขึ้นหลังปี พ.ศ. 2542 โดยเกษตรกรบ้านสาเริ่มต้นปลูก 4 รายในปี พ.ศ. 2543 ส่วนบ้านน้ำมินเริ่มต้นปลูกในปี พ.ศ. 2544 จำนวน 3 ราย ซึ่งปีที่มีการปลูกมากที่สุดทั้ง 2 หมู่บ้านคือ ปี พ.ศ. 2546 เพราะเป็นช่วงที่รัฐบาลกำลังส่งเสริมให้มีการปลูกยางพาราเพิ่มขึ้น เมื่อนำรูป 4.2 มาเปรียบเทียบกับรูป 4.4 พบว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสารครั้งแรกของเกษตรกรไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับปีที่ปลูกยางพารา เพราะวก่อนปี พ.ศ. 2542 เกษตรกรที่มีการรับรู้ข่าวสารแต่ก็ไม่ได้ปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นในขณะที่เริ่มมีความสัมพันธ์ของเส้นกราฟทั้ง 2 ในปี พ.ศ. 2543 ซึ่งเส้นกราฟมีการเพิ่มขึ้นเหมือนกัน ตามทฤษฎีการแพร่กระจายอย่างสะสมของ Hagerstrand ที่นำจำนวนเกษตรกรที่มีการยอมรับนวัตกรรม มาสร้างเป็นกราฟในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งจะได้เส้นกราฟโค้งรูป S ซึ่ง Hagerstrand ได้อธิบายว่า การยอมรับของเกษตรกรในช่วงเริ่มต้นจะเป็นไปอย่างช้า (ช่วงที่ 1) และในช่วงเวลาหนึ่งจะมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (ช่วงที่ 2) และสุดท้ายก็จะเกิดการอิ่มตัว ซึ่งทำให้มีอัตราการแพร่กระจายมีค่าคงที่หรือเพิ่มขึ้นช้ามาก (ช่วงที่ 3) เมื่อนำทฤษฎีดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับ การปลูกยางพาราในพื้นที่ศึกษาพบว่า การยอมรับการปลูกยางพาราเป็นไปอย่างช้าก่อนปี พ.ศ. 2542

ในขณะที่เริ่มมีการยอมรับเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ซึ่งเปรียบเทียบได้กับช่วงที่ 2 ของการศึกษาของ Hagerstrand และคงจะใช้เวลาอีกหลายปีกว่าจะถึงจุดอิ่มตัวของการปลูกยางพาราในจังหวัดพะเยา

รูป 4.4 ปีที่ปลูกยางพารา

นอกจากนำผลการศึกษาไปเปรียบเทียบกับงานของ Hagerstrand แล้ว ยังได้นำการศึกษานี้ไปเปรียบเทียบกับผลงานของ Rogers (1983) ที่ได้ทำการแบ่งกลุ่มของเกษตรกรออกเป็น 5 กลุ่ม ตามความเร็วในการยอมรับนวัตกรรม หลังจากได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารครั้งแรกคือ กลุ่มผู้บุกเบิก กลุ่มผู้ยอมรับเร็ว กลุ่มผู้ยอมรับส่วนใหญ่ กลุ่มผู้ยอมรับช้าและกลุ่มผู้ยอมรับล่าช้า และเมื่อนำจำนวนเกษตรกรที่ยอมรับมาสร้างเป็นกราฟคู่กับระยะเวลาของการยอมรับ พบว่าลักษณะของเส้นกราฟจะเป็นแบบเส้นโค้งปกติ (normal curve) โดยมีความหมายว่าพื้นที่ผิวใต้เส้นโค้งปกติ คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งแสดงถึงจำนวนเกษตรกรที่ยอมรับทั้งหมด และแบ่งกลุ่มผู้ยอมรับโดยคิดเป็นร้อยละคือ 2.50 13.50 34.00 34.00 และ 16.00 ตามลำดับ แต่ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่ได้เส้นกราฟที่เป็นแบบเส้นโค้งปกติตามที่ Rogers ได้กล่าวไว้ (รูป 4.5) เนื่องจากความไม่ต่อเนื่องในการปลูกยางพาราของเกษตรกร ซึ่งเป็นผลมาจากจังหวัดพะเยาไม่ได้อยู่ในเขตปลูกยางพาราตามประกาศของรัฐบาลตั้งแต่แรก ทำให้เกิดการต่อต้านจากหน่วยงานราชการ ในขณะที่มีเกษตรกรบางคนที่มีความต้องการปลูกมากจะไม่สนใจการต่อต้านจากเจ้าหน้าที่ จึงมีจำนวนเกษตรกรที่ปลูกยางพาราน้อยในแต่ละปี

รูป 4.5 ระยะเวลาที่ปลูกยางพาราหลังจากได้รับข้อมูลข่าวสารครั้งแรก

ลักษณะของเส้นกราฟรวมทั้ง 2 หมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงไม่สม่ำเสมอ จากรูป 4.5 จะเห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการยอมรับการปลูกยางพารา ทันทีที่รู้ว่ามีกรปลูกในจังหวัดพะเยา ซึ่งจะใช้เวลาก่อน 1 ปี มีจำนวน 34 คน (หมู่บ้านละ 17 คน) โดยเฉพาะเส้นกราฟของเกษตรกรบ้านน้ำมิน (23 คน) ในปีที่ 1 ซึ่งมีการตัดสินใจยอมรับเร็วกว่าเกษตรกรบ้านสา (4 คน) เป็นจำนวนมาก อาจเนื่องมาจากความแห้งแล้งของพื้นที่และการมีสภาพภูมิประเทศเป็นหุบเขาทำให้มีทางเลือกในการปลูกพืชอื่นน้อยกว่าบ้านสาที่พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ เมื่อรู้ว่ามีกรปลูกยางพาราได้ในจังหวัดพะเยาจึงตัดสินใจปลูก โดยหวังว่าจะนำมาปลูกเป็นพืชทดแทนข้าวโพดซึ่งเป็นพืชหลักในหมู่บ้านที่มีราคาตกต่ำมาหลายปีและให้ผลผลิตน้อย ในขณะที่กลุ่มผู้ยอมรับต่อมาจะใช้เวลา 1 – 5 ปี ในการตัดสินใจปลูก มีจำนวน 55 คน และกลุ่มสุดท้ายในการยอมรับจะใช้นานคือ 6 – 12 ปี มีจำนวน 31 คน ระยะเวลาการยอมรับของเกษตรกรไม่ได้มีความสัมพันธ์กับข้อมูลปีที่เกษตรกรปลูกยางพารา เนื่องจากเกษตรกรบางคนมีคุณสมบัติในการเป็นผู้ยอมรับเร็ว แต่ได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องยางพาราช้า ก็จะทำให้ตัดสินใจปลูกได้ช้า เช่น รู้เรื่องยางพาราที่การปลูกในจังหวัดพะเยาในปี พ.ศ. 2540 และปลูกในปี พ.ศ. 2540 ในขณะที่บางคนรับรู้เรื่องยางพาราที่การปลูกในจังหวัดพะเยาในปี พ.ศ. 2535 แต่ปลูกในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งก็จะมีระยะเวลาในการยอมรับช้ากว่าเกษตรกรที่ปลูกในปี พ.ศ. 2540 ถึง 4 ปี แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเกษตรกรจะมีระยะเวลาในการยอมรับก่อน 1 ปี แต่ก็ยังไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มของผู้บุกเบิก เนื่องจากการเป็นผู้บุกเบิกเริ่มต้นจำเป็นต้องมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทันทีในเรื่องยางพาราพร้อมๆ กับเกษตรกรที่มีการปลูกมาตั้งแต่แรก แต่จากการศึกษาที่พบว่า ยังมีเกษตรกรหลายคนที่ได้รับข้อมูลช้าแต่ตัดสินใจยอมรับเร็วทำให้มีการเลือกจัดกลุ่มเกษตรกรในการศึกษารุ่นนี้ไว้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ยอมรับเร็ว กลุ่มผู้ยอมรับส่วนใหญ่ และ

กลุ่มผู้ยอมรับช้า นอกจากนั้นยังมีคุณสมบัติของเกษตรกรในแต่ละกลุ่ม ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในการตัดสินใจช้าและเร็วในการปลูกยางพารา ดังนี้

1) กลุ่มผู้ยอมรับเร็ว

มีการตัดสินใจปลูกยางพาราในระยะเวลาก่อน 1 ปี หลังจากรับรู้เรื่องยางพาราครั้งแรก มีจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 28.33 ของจำนวนเกษตรกรที่ยอมรับทั้งหมด โดยเป็นเกษตรกรบ้านน้ำมิน 17 คน และเกษตรกรบ้านสา 17 คน เกษตรกรมีคุณสมบัติในการตัดสินใจรวดเร็ว เป็นผู้นำกลุ่มชมรมและชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีการก่อตั้งกลุ่มต่างๆ มากมายเพื่อวัตถุประสงค์โดยเฉพาะ และเกษตรกร 1 คน สามารถเข้าร่วมได้หลายกลุ่ม ทำให้หลายคนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำกลุ่มที่มีอยู่หลายกลุ่มในหมู่บ้าน เมื่อมีการประชุมทำให้สามารถติดต่อประสานกับกลุ่มต่างๆ โดยใช้โทรศัพท์มือถือทำให้มีการได้รับข้อมูลข่าวสารได้เร็วยิ่งขึ้น นอกจากนั้นเกษตรกรยังมีการติดต่อกับบุคคลภายนอกหมู่บ้านบ่อยมากกว่าเกษตรกรทั่วไปที่ไม่ค่อยออกไปนอกหมู่บ้านเช่น เข้าเมืองเพื่อติดต่อราชการ เป็นตัวแทนกลุ่มไปประชุมที่อำเภอ ติดต่อค้าขายทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้าน เป็นต้น การติดตามข่าวสารจากสื่อ โดยเฉพาะ โทรทัศน์เป็นประจำก็ช่วยทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เร็วมากขึ้น

2) กลุ่มผู้ยอมรับส่วนใหญ่

มีการตัดสินใจปลูกยางพาราในระยะเวลา 1 – 5 ปี หลังจากรับรู้เรื่องยางพาราครั้งแรก มีจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 45.83 ของจำนวนเกษตรกรที่ยอมรับทั้งหมด โดยเป็นเกษตรกรบ้านน้ำมิน 41 คน และเกษตรกรบ้านสา 14 คน เกษตรกรมีคุณสมบัติในการรอคอยเพื่อนบ้านที่เป็นผู้ปลูกยางพาราก่อน แล้วเข้าไปติดต่อสอบถามข้อมูลเพื่อนำมาปฏิบัติตามถ้าคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีในอนาคต และต้องมีเกษตรกรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านยอมรับด้วย โดยพื้นฐานของเกษตรกรต้องการความเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีขึ้น แต่ไม่กล้าที่จะตัดสินใจเสี่ยง ผู้ยอมรับกลุ่มนี้จะไม่ค่อยได้ติดต่อกับบุคคลต่างพื้นที่ นอกจากภายในกลุ่มบ้านของตนเองและไม่ชอบค้นคว้าหาข้อมูลข่าวสารใหม่ แต่จะรอให้มีการนำข้อมูลมาป้อนให้จากเจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น การเข้าร่วมประชุมและการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

3) กลุ่มผู้ยอมรับช้า

มีการตัดสินใจปลูกยางพาราในระยะเวลา 6 – 12 ปี หลังจากรับรู้เรื่องยางพาราครั้งแรก มีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 25.83 ของจำนวนเกษตรกรที่ยอมรับทั้งหมด โดยเป็นเกษตรกรบ้านน้ำมิน 2 คน และเกษตรกรบ้านสา 29 คน เกษตรกรมีคุณสมบัติไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ภายในชุมชน และมักจะมีการตำหนิเกษตรกรที่ยอมรับในช่วงแรกๆ แต่หลังจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยอมรับและมีตัวอย่างของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จแล้ว ก็จะยอมรับใน

เรื่องนั้นๆ เกษตรกรกลุ่มนี้ไม่ค่อยมีการติดต่อสื่อสารกับคนภายในสังคม การเข้าร่วมประชุม หรือ การทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ไปบ้างไม่ไปบ้างแล้วแต่ความพึงพอใจของตนเอง ไม่ค่อยมีการ เปิดรับข้อมูลข่าวสารใหม่จากสื่อโดยเฉพาะหนังสือและเอกสาร ส่วนวิทยุและโทรทัศน์ก็มีการรับ ฟังบ้างแต่ไม่เป็นประจำ การมีประสบการณ์ที่ไม่ดีจากการเข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชบาง ชนิดของเจ้าหน้าที่ โดยไม่ได้มีการทำงานอย่างต่อเนื่องซึ่งทำให้เกษตรกรประสบความล้มเหลวใน เวลาต่อมา ก็ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการเข้ามาแนะนำพืชใหม่จากเจ้าหน้าที่หรือพ่อค้าคนอื่น ในครั้งต่อไป

จากตาราง 4.3 พบว่าช่วงอายุและระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ยอมรับการปลูก พืชบางชนิด ซึ่งพบว่าอายุของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีการยอมรับที่ช้า ลง โดยช่วงอายุของเกษตรกรบ้านน้ำมินจะน้อยกว่าเกษตรกรบ้านสา ในขณะที่รายได้ก็จะมีลดลง เมื่อมีการยอมรับที่ช้าลงเช่นกัน ซึ่งเกษตรกรบ้านสาจะมีรายได้เฉลี่ยมากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน ส่วนระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และระดับรายจ่ายในกลุ่มผู้ยอมรับของทั้ง 2 หมู่บ้าน พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยพบทุกระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและค่า ใช้ต่อเดือนเหมือนกัน สำหรับขนาดพื้นที่ถือครองจะมีมากในกลุ่มผู้ยอมรับเร็วและผู้ยอมรับส่วน ใหญ่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันบ้างเล็กน้อย

ตาราง 4.3 ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มผู้ยอมรับในแต่ละหมู่บ้าน

รายการ	กลุ่มผู้ยอมรับเร็ว		กลุ่มผู้ยอมรับส่วนใหญ่		กลุ่มผู้ยอมรับช้า	
	บ้านน้ำมิน	บ้านสา	บ้านน้ำมิน	บ้านสา	บ้านน้ำมิน	บ้านสา
อายุ (ปี)	31 - 40	38 - 52	34 - 44	47 - 60	42 - 60	27 - 40
การศึกษา	ป.4 - ม.6	ป.4 - ป.6	ป.4 - ป.6	ป.4	ป.4	ป.4 - ม.6
จำนวนสมาชิกใน ครัวเรือน (คน)	3 - 5	4 - 6	3 - 5	4 - 6	3	3 - 6
รายได้ (บาทต่อเดือน)	3,500 - 7,000	10,000 - 21,000	3,500 - 5,500	4,500 - 6,000	2,500 - 5,000	3,000 - 5,000
รายจ่าย (บาทต่อเดือน)	2,500 - 4,800	3,500 - 6,000	3,000 - 5,500	3,000 - 5,000	2,500 - 4,500	3,000 - 5,000
พื้นที่ถือครอง (ไร่)	10 - 25	15 - 21	12 - 18	10 - 26	5 - 9	3 - 12

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

4.3 แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับครั้งแรก

การได้รับข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่ทำให้เกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลที่เกิดขึ้นว่ามีอะไร เกิดขึ้นที่ไหน อย่างไร แต่การได้รับข้อมูลนั้นจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงแหล่งที่มาของข้อมูลว่าเกษตรกรได้รับมาจากแหล่งใดที่มีความน่าเชื่อถือของข้อมูลและจะมีอิทธิพลต่อไป ที่ทำให้เกษตรกรมีการรับรู้อย่างต่อเนื่อง จนทำให้เกิดการยอมรับในที่สุด ผลของการศึกษาแสดงได้ในตาราง 4.4

ตาราง 4.4 แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับครั้งแรก

แหล่งข้อมูล	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพื่อนบ้าน	4	6.67	6	10.00	14	11.67
ญาติ	10	16.67	8	13.33	18	15.00
เกษตรกรที่ปลูกยางพารามาก่อน	20	33.33	22	36.67	42	35.00
เกษตรตำบล	9	15.00	0	0.00	9	7.50
เจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการ สงเคราะห์สวนยางจังหวัดพะเยา	5	8.33	1	1.67	6	5.00
นักการเมือง	2	3.33	4	6.67	6	5.00
พ่อค้า	10	16.67	19	31.67	29	24.17
รวม	60	100.00	60	100.00	120	100.00

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

ในขณะที่แหล่งข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่ของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้าน มาจากเกษตรกรที่เป็นผู้ยอมรับมาก่อน ซึ่งอาจจะเป็นเกษตรกรภายในหรือต่างหมู่บ้านก็ได้ โดยคิดเป็นร้อยละ 33.33 และ 36.67 ของจำนวนเกษตรกรที่ยอมรับในบ้านน้ำมินและบ้านสา ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกัน รองลงมาได้แก่ แหล่งข้อมูลที่มาจากพ่อค้าอำเภอเมืองพะเยาและญาติพี่น้องในหมู่บ้าน ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ำมินมีจำนวนการได้รับข้อมูลที่เท่ากันคือ ร้อยละ 16.67 โดยมีค่าน้อยกว่าบ้านสาที่ได้รับข้อมูลมาจากพ่อค้าคิดเป็นร้อยละ 31.67 เนื่องจากการอยู่ใกล้แหล่งปลูกยางพาราเดิมของเกษตรกรบ้านสา คือ บ้านจุ่นและบ้านห้วยนาทำให้พ่อค้าเข้าออกพื้นที่บ่อย ในขณะที่บ้านน้ำมินในช่วงแรกไม่มีหมู่บ้านข้างเคียงที่ปลูกยางพาราทำให้พ่อค้าไม่ค่อยเข้าไปในพื้นที่ นอกจากนั้นเกษตรกรบ้านสายังรู้จักยางพารามาจากนักการเมืองท้องถิ่นที่จะใช้ตำบลทุ่งกล้วยเป็นแหล่งแนะนำและชักชวนให้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เข้ามาดูสวนยางของเกษตรกร เพื่อเป็นการผลักดัน ช่วยเหลือในด้านต่างๆ ของยางพาราที่จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร ซึ่งเป็นผลให้เกษตรกรบ้านสารู้จักยางพารามาจากพ่อค้าและนักการเมืองมากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน ในขณะที่เกษตรกรบ้านน้ำมินจะรู้จักยางพาราผ่าน

ทางเกษตรตำบลหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากกว่า ส่วนแหล่งข้อมูลที่มาจากเพื่อนบ้านพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

4.4 ระดับความรู้ในเรื่องยางพาราก่อนตัดสินใจปลูก

ยางพาราเป็นพืชใหม่ที่มีการนำเข้ามาปลูกในจังหวัดพะเยาในช่วง 13 ปีที่ผ่านมาและกำลังได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน จากการประกาศขยายพื้นที่ปลูกยางของรัฐบาล ซึ่งความรู้ในเรื่องยางพาราก่อนการตัดสินใจปลูกของเกษตรกร เป็นสิ่งที่ต้องศึกษาว่าเกษตรกรยังให้ความสำคัญอยู่หรือไม่ในการเลือกปลูกยางพารา ซึ่งในช่วงแรกก่อนที่จะยางพาราจะได้รับความนิยมสาเหตุหนึ่งที่เกษตรกรไม่เลือกปลูกเพราะว่าไม่มีความรู้ในเรื่องยางพารามาก่อน แต่ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกมากขึ้น ซึ่งก็มาจากหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การมีเกษตรกรตัวอย่างที่ปลูกมาก่อน การมีพ่อค้ามาขายต้นกล้ายางพาราซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น นโยบายการส่งเสริมการปลูกยางพาราของรัฐบาล เป็นต้น ผลของการศึกษาพบว่ามีความรู้ 2 ระดับในเรื่องยางพาราของเกษตรกรของทั้ง 2 หมู่บ้าน คือ ไม่มีความรู้ และมีความรู้น้อย คิดเป็นร้อยละ 52.50 และ 47.50 ของจำนวนเกษตรกรที่ปลูกยางพารา ตามลำดับ ซึ่งข้อมูลทั้ง 2 ระดับ ไม่มีความแตกต่างกัน โดยความรู้เล็กน้อยของเกษตรกรในเรื่องยางพารา ได้รับมาจากการติดต่อกับเพื่อนบ้านที่ปลูกมาก่อน ได้แก่ ช่วงเวลาปลูก การวัดระยะปลูก การขุดหลุม การใส่ปุ๋ย เป็นต้น ซึ่งเป็นความรู้เบื้องต้นก่อนการปลูกยางพารา ในขณะที่ความรู้ในระดับที่สูงขึ้นก็จะสอบถามเพื่อนบ้านและเข้ารับการอบรมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมทั่วไป

นอกจากนั้นจากการศึกษายังพบว่าไม่มีความแตกต่างกันของข้อมูลระดับความรู้ใน 2 หมู่บ้าน โดยบ้านน้ำมินมีเกษตรกรที่ไม่มีความรู้ คิดเป็นร้อยละ 56.67 และมีความรู้เล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 43.33 ส่วนของบ้านสามมีเกษตรกรที่ไม่มีความรู้ คิดเป็นร้อยละ 48.33 และมีความรู้เล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 51.67 โดยเกษตรกรบ้านสามมีค่าร้อยละของระดับความรู้มากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน เนื่องจากอิทธิพลของเกษตรกรที่ปลูกยางพาราเป็นจำนวนมากในหมู่บ้านใกล้เคียง ดังนั้นระดับความรู้ในเรื่องยางพาราก่อนตัดสินใจปลูกจึงไม่มีอิทธิพลต่อการยอมรับของเกษตรกรในปัจจุบัน เนื่องจากเกษตรกรที่ปลูกยางพาราไม่จำเป็นต้องมีความรู้หรือประสบการณ์มาก่อนแต่สามารถเรียนรู้ได้จากการส่งเสริมและการอบรมจากเจ้าหน้าที่และเกษตรกรที่มีประสบการณ์มาก่อน (ตาราง 4.5)

ตาราง 4.5 ระดับความรู้ในเรื่องยางพาราก่อนตัดสินใจปลูกของเกษตรกร

ระดับความรู้	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีความรู้	34	56.67	29	48.33	63	52.50
มีความรู้เล็กน้อย	26	43.33	31	51.67	57	47.50
รวม	60	100.00	60	100.00	120	100.00

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

4.5 การค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมหลังการปลูกยางพารา

การปลูกยางพาราให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมหลังจากที่มีการปลูกยางพารา (ตาราง 4.6) เพราะยางพาราเป็นพืชใหม่ที่เกษตรกรยังไม่มี ความคุ้นเคยและไม่มีประสบการณ์ในการปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวเช่นเดียวกับ ข้าว ข้าวโพด หอมแดง กระเทียม เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรได้ทำมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีหลายแหล่งข้อมูลที่เกษตรกร สามารถเข้าถึงได้เพื่อทำให้เกิดความรู้สะสมในการจัดการยางพาราอย่างถูกต้อง ในช่วงเริ่มปลูก จนถึงการผลิตซึ่งจะมีผลต่อน้ำยางที่มีคุณภาพดีในอนาคต

ตาราง 4.6 การค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมของเกษตรกรหลังการปลูกยางพารา

แหล่งข้อมูล	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	ความถี่ (ครั้ง)	ร้อยละ	ความถี่ (ครั้ง)	ร้อยละ	ความถี่ (ครั้ง)	ร้อยละ
ไม่มี	10	10.75	0	0.00	10	4.50
หนังสือ	21	22.58	29	22.48	50	22.52
เกษตรกรที่ปลูกยางพารามาก่อน	11	11.83	24	18.60	35	15.77
ประธานกลุ่มผู้ปลูกยางพารา	4	4.30	7	5.43	11	4.95
เกษตรกรตำบล	4	4.30	8	6.20	12	5.41
เกษตรกรอำเภอ	4	4.30	12	9.30	16	7.21
เจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตร	3	3.23	4	3.10	7	3.15
เจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการ สงเคราะห์สวนยางจังหวัดพะเยา	36	38.71	37	28.68	73	32.88
พ่อค้า	0	0.00	8	6.20	8	3.60
รวม	93	100.00	129	100.00	222	100.00

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกหาข้อมูลเพิ่มเติมจากการอบรมและให้ความรู้ในเรื่องยางพารา จากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ปฏิบัติสงเคราะห์การทำสวนยางพาราเป็นลำดับแรกคิดเป็นร้อยละ 32.88 รองลงมา ได้แก่ การค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือการปลูกยางพาราเบื้องต้นที่ทางศูนย์ฯ แจกให้ หลังจากการอบรม และการสอบถามเกษตรกรที่ปลูกมาก่อนคิดเป็นร้อยละ 22.52 และ 15.77 ตามลำดับ ซึ่งข้อมูลจากทั้ง 2 หมู่บ้านมีค่าใกล้เคียงกัน แต่ความถี่ของแหล่งข้อมูลทั้ง 3 เกษตรกร บ้านสาจะให้จำนวนมากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน เนื่องจากการอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมที่สะดวก ทำให้การเดินทางไปค้นคว้าหาข้อมูลได้ง่ายกว่า ส่วนการหาความรู้เพิ่มเติมในลำดับต่อมาของเกษตรกรพบว่าบ้านน้ำมินเกษตรกรไม่ค่อยหาข้อมูลเพิ่มเติม มีการสอบถามข้อมูลจากประธานกลุ่มผู้ปลูกยางพารา เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตรบ้าง ในขณะที่เกษตรกรบ้านสาจะเกษตรกรมีการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเกษตรอำเภอ เกษตรตำบล พ่อค้า ประธานกลุ่มผู้ปลูกยางพารา และเจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตรคล้ายกับเกษตรกรบ้านน้ำมินแต่ให้ลำดับความสำคัญที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งโดยภาพรวมแล้วเกษตรกรบ้านสาจะมีความกระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติมมากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน สังเกตได้จากจำนวนความถี่รวมของการตอบรับข้อมูลบ้านสามมี 129 ครั้ง ในขณะที่บ้านน้ำมินมี 93 ครั้ง นอกจากนั้นบ้านสาจะไม่มีเกษตรกรที่ไม่ค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งในบ้านน้ำมินมีการตอบ 10 ครั้ง

4.6 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกยางพารา

การรวบรวมค่าคะแนนจากการตัดสินใจของเกษตรกรที่ปลูกยางพาราทั้ง 2 หมู่บ้าน แล้วนำมาเรียงลำดับความสำคัญในแต่ละปัจจัย พบว่า การเลือกปลูกยางพาราของเกษตรกรให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ปัจจัยทางการเมือง/องค์กรการแพร่กระจาย การติดต่อสื่อสาร สังคม/วัฒนธรรม กายภาพ และปัจจัยในระดับบุคคล ตามลำดับ โดยแสดงตารางผลคะแนนเปรียบเทียบตัวแปรต่างๆ ในแต่ละปัจจัยของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านและคะแนนรวม ซึ่งทำให้เห็นความแตกต่างของการตัดสินใจยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกร (ตาราง 4.7) ในขณะที่ค่าคะแนนรวมของตัวแปรที่มีค่ามากที่สุด 5 ตัวแปรแรก ได้แก่ การคาดว่ายางพาราจะให้ผลตอบแทนสูงในอนาคต (ปัจจัยเศรษฐกิจ) นโยบายการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราของรัฐบาล (ปัจจัยการเมือง/องค์กรการแพร่กระจาย) การมีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ในชุมชน (ปัจจัยการเมือง/องค์กรการแพร่กระจาย) การติดต่อเจ้าหน้าที่ (ปัจจัยการติดต่อสื่อสาร) และการคาดหวังว่าจะมีตลาดรองรับในอนาคต (ปัจจัยเศรษฐกิจ) ซึ่งตัวแปรเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหลักของการยอมรับการปลูกยางพารา โดยจะแสดงเป็นตารางลำดับคะแนนที่แท้จริงที่ได้มาจากแบบสอบถามของเกษตรกร

ตาราง 4.7 ลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปลูกยางพาราของเกษตรกร

ข้อมูล	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	ค่าคะแนน	ลำดับ	ค่าคะแนน	ลำดับ	ค่าคะแนน	ลำดับ
ปัจจัยทางด้านกายภาพ						
ดินเหมาะสม	186	16	191	11	377	15
ระดับน้ำใต้ดินลึก	85	31	77	28	162	30
ความลาดชันของพื้นที่ที่เหมาะสม	153	22	119	24	272	24
พื้นที่ไม่เกิดน้ำท่วมขัง	119	26	84	27	203	27
ปริมาณน้ำเพียงพอ	162	21	160	20	322	21
ความสะดวกในการเดินทางเข้าไปสวนยางพารา	225	6	182	15	407	11
ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ						
คาดว่าจะให้ผลตอบแทนสูงในอนาคต	269	1	286	1	555	1
มีจำนวนสมาชิกครอบครัวที่อยู่ในวัยแรงงาน	162	21	144	21	306	23
ค่าจ้างแรงงานถูก	164	20	97	25	261	25
มีแหล่งเงินทุนกู้ยืม	179	18	173	18	352	19
ที่ดินมีเอกสารสิทธิ์	133	24	186	14	319	22
เป็นเจ้าของที่ดิน	211	9	190	12	401	12
คาดว่าจะมีตลาดรองรับในอนาคต	250	3	219	7	469	5
มีขนาดที่ดินมาก	96	29	61	30	157	31
ฐานะของครอบครัว	137	23	120	23	257	26
ช่วยฟื้นฟูสภาพป่าไม้	227	5	192	10	419	10
ราคาคงตัวของพืชชนิดอื่น	205	11	177	16	382	14
ปัจจัยทางด้านสังคม/วัฒนธรรม						
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน	168	19	194	9	362	17
ปลูกตามเพื่อนบ้าน	191	15	263	5	454	6
การเป็นหัวหน้าหรือผู้นำชุมชน	108	27	86	26	194	28
การสนับสนุนของคนในครอบครัว	205	11	189	13	394	13
ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร						
การติดตามข่าวสารจากวิทยุ	181	17	174	17	355	18
การติดตามข่าวสารจากโทรทัศน์	217	8	203	8	420	9
การติดตามข่าวสารจากหนังสือและเอกสารต่างๆ	206	10	136	22	342	20
การบอกเล่าจากเพื่อนบ้าน	193	14	260	6	453	7

ข้อมูล	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	ค่าคะแนน	ลำดับ	ค่าคะแนน	ลำดับ	ค่าคะแนน	ลำดับ
การติดต่อเจ้าหน้าที่	200	13	278	3	478	4
ปัจจัยทางด้านการเมือง/องค์กรการแพร่กระจาย						
นโยบายการขยายพื้นที่ปลูกยางของรัฐบาล	265	2	266	4	531	2
โครงการปลูกยางพาราของรัฐบาล	222	7	219	7	441	8
มีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ในชุมชน	240	4	286	2	526	3
ปัจจัยในระดับบุคคล						
ระดับการศึกษาสูง	71	32	51	31	122	33
อายุน้อย	98	28	69	29	167	29
มีความรู้พื้นฐานเรื่องยางพารา ก่อนปลูก	126	25	28	32	154	32
ประสบการณ์การปลูกยางพารา	86	30	28	32	114	34
ชอบทดลองปลูกพืชชนิดใหม่	204	12	164	19	368	16

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

N = 60

N = 60

N = 120

1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและการยอมรับ

ปัจจัยเศรษฐกิจมีความสำคัญมากเป็นลำดับที่ 1 โดยตัวแปรที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกที่ทำให้เกษตรกรเลือกยอมรับการปลูกยางพารา คือ การคาดหวังในด้านผลตอบแทนของยางพาราในอนาคตที่จะมีระดับราคาสูง ทำให้เกษตรกรได้รับกำไรจากการขายยางแผ่นมาก ซึ่งเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านเลือกให้มีคะแนนเป็นลำดับ 1 (1) เท่ากัน จากตาราง 4.8 พบว่า เกษตรกรบ้านสาให้คะแนนของตัวแปรมากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน ซึ่งแสดงถึงความสำคัญที่มากกว่า โดยเกษตรกรบ้านสาให้ระดับความสำคัญมากที่สุดของตัวแปรนี้เท่ากับ 50 คน ส่วนบ้านน้ำมินมีเท่ากับ 42 คน ในขณะที่เกษตรกรบ้านน้ำมินมีการเลือกระดับความสำคัญมากเท่ากับ 11 คน และบ้านสาเท่ากับ 8 คน โดยมีการเลือกเกาะกลุ่มอยู่ในระดับความสำคัญมากของตัวแปรจากเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้าน เนื่องจาก สภาพหมู่บ้านของบ้านสามีความเป็นชุมชนเมืองมากกว่าบ้านน้ำมิน การทำเกษตรกรรมจึงมองถึงผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ การเปรียบเทียบผลตอบแทนระหว่างพืชอื่น ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วลิสง หอมแดง และกระเทียม กับยางพารา พบว่าสามารถให้ผลตอบแทน คือ 748 1,355 390 3,100 2,600 (ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาว, 2546) และ 8,484 (ราคา กิโลกรัมละ 45 บาท - การสอบถามเกษตรกรบ้านทุ่งกล้วย, 2547) บาทต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ โดยผลตอบแทนของยางพารามีความแตกต่างจากข้าวมากกว่า 10 เท่า แม้ว่าการปลูกพืชเดิมของเกษตรกรจะมีกำไร แต่ถ้ามีทางเลือกที่ดีกว่าและมีการสนับสนุนจาก

หน่วยงานหลายฝ่ายก็ทำให้เกษตรกรมีแนวโน้มที่จะปลูกยางพารากันเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด และพืชไร่อื่นบริเวณลาดเขาที่ให้ผลตอบแทนน้อยซึ่งไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

ตาราง 4.8 การคาดว่ายางพาราจะให้ผลตอบแทนสูงในอนาคต

ระดับความสำคัญ	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน
มากที่สุด (5 คะแนน)	42	210	50	250	92	460
มาก (4 คะแนน)	11	44	8	32	19	76
ปานกลาง (3 คะแนน)	4	12	1	3	5	15
น้อย (2 คะแนน)	1	2	0	0	1	2
น้อยที่สุด (1 คะแนน)	1	1	1	1	2	2
ไม่มีความสำคัญ (0 คะแนน)	1	0	0	0	1	0
รวม	60	269	60	286	120	555

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

นอกจากการคาดหวังในเรื่องผลตอบแทนในอนาคตของยางพาราแล้ว ลำดับความสำคัญที่ 2 (5) คือ การคาดหวังว่าจะมีตลาดรองรับที่ดีในอนาคตด้วย ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ำมินให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 ส่วนเกษตรกรบ้านสาให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 7 จากตาราง 4.9 พบว่า ความคาดหวังในเรื่องการมีตลาดรองรับของเกษตรกรบ้านน้ำมินมีมากกว่าเกษตรกรบ้านสา ซึ่งการเลือกระดับความสำคัญของเกษตรกรบ้านน้ำมินมีการเกาะกลุ่มอยู่ในระดับความสำคัญมาก โดยมีเกษตรกรเลือกระดับความสำคัญมากที่สุด ความสำคัญมาก และความสำคัญปานกลาง เท่ากับ 26 18 และ 16 คน ตามลำดับ ในขณะที่การเลือกของเกษตรกรบ้านสามีการกระจายอยู่ทุกระดับความสำคัญ ทำให้ผลของคะแนนรวมน้อยกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน เนื่องจาก ลักษณะของพื้นที่บ้านน้ำมินมีความแห้งแล้งและเข้าถึงได้ยาก ทำให้ผลผลิตพืชขายได้ราคาไม่ดีและมักถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้บ้านสาจะมีความได้เปรียบมากกว่า ความคาดหวังทางด้านการตลาดส่วนใหญ่ของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้าน มุ่งไปที่ตลาดในประเทศจีนที่มีการนำเข้ายางพาราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปีจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมรถยนต์ นอกจากนั้นการผลิตยางพาราภายในประเทศจีนยังมีข้อจำกัดทางด้านภูมิอากาศ ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่ปลูกยางพาราเพิ่มได้ การนำเข้ายางพาราจากประเทศไทยของจีนมีความสัมพันธ์กับปริมาณการใช้ยางพาราในตลาดโลกที่อัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.22 ในปี พ.ศ. 2541 – 2547 ส่วนการผลิตยางพาราของโลกมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.82 (สมาคมยางพาราไทย, 2548 ก และข.) ทำให้คาดว่า การผลิตยางพาราของประเทศไทยในตลาดจีนจะมีอนาคตที่สดใส โดยเฉพาะภาคเหนือที่จะมีการขนส่งผลผลิตออกไปที่ถนนและ

ทำเรือในจังหวัดเชียงราย นอกจากนั้นประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย ที่เป็นผู้ผลิตยางพาราเป็นอันดับที่ 2 และ 3 ของโลกยังมีปริมาณการผลิตยางพาราลดลงในแต่ละปี เนื่องจากการให้ความสำคัญกับการปลูกปาล์มน้ำมันทดแทนยางพารามากขึ้น

ตาราง 4.9 การคาดหวังกว่าจะมีตลาดรองรับในอนาคต

ระดับความสำคัญ	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน
มากที่สุด (5 คะแนน)	26	130	15	75	41	205
มาก (4 คะแนน)	18	72	23	92	41	164
ปานกลาง (3 คะแนน)	16	48	13	39	39	87
น้อย (2 คะแนน)	0	0	4	8	4	8
น้อยที่สุด (1 คะแนน)	0	0	5	5	5	5
ไม่มีความสำคัญ (0 คะแนน)	0	0	0	0	0	0
รวม	60	250	60	219	120	469

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

คุณสมบัติในการช่วยฟื้นฟูป่าสภาพป่าไม้ของยางพารามีความสำคัญลำดับที่ 3 (10) รองลงมาจาก การคาดหวังกว่าจะมีตลาดรองรับในอนาคตที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปลูกยางพาราของเกษตรกร เนื่องจาก ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าในจังหวัดพะเยามีมานานและมีความต่อเนื่องทุกปี ซึ่งในพื้นที่ศึกษาบ้านน้ำมินและบ้านสาสามารถพบเห็นได้ตามภูเขาโดยเฉพาะบ้านน้ำมินซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ว่างเปล่าบนภูเขา ทำให้เกิดปัญหาความแห้งแล้งในหมู่บ้าน มีจัดงบประมาณสนับสนุนของรัฐบาลในการปลูกป่าที่ผ่านมาแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ไม่ค่อยได้รับผลประโยชน์มากจากต้นไม้ที่นำมาปลูกเช่นเดียวกับความล้มเหลวของโครงการปลูกป่าในภาคอีสานก่อนที่จะมีโครงการอีสานเขียว การนำยางพาราเข้ามาปลูกทดแทนไม้ชนิดอื่นในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมบนภูเขา ทำให้ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์และเพิ่มความชุ่มชื้น ลดปัญหาการเกิดน้ำท่วม ดินถล่ม สร้างสมดุลให้ระบบนิเวศน์ และการเพิ่มขึ้นของพืชพันธุ์และสัตว์ป่า หากพื้นที่เหล่านั้นได้รับการอนุญาตให้เข้าไปใช้ประโยชน์ได้จากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ยางพาราเป็นไม้ยืนต้นที่มีอายุหลายสิบปี แต่เกษตรกรสามารถกรีดยางได้ 25 – 30 ปี ในอนาคตหลังจากต้นยางเริ่มให้ปริมาณน้ำยางที่ลดลงซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร ในขณะที่ยางพารายังสามารถเจริญเติบโตได้ต่อไปและเป็นผลดีต่อป่าไม้อย่างเดียว จำเป็นต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาในเรื่องที่ทำกินหรือหาทางออกให้กับเกษตรกรใหม่ เพราะ

เกษตรกร ไม่มีรายได้และไม่สามารที่จะตัดขายไม้ยางพาราเพื่อปลูกใหม่ในพื้นที่ป่าไม้ที่ถูก
คุ้มครองจากรัฐบาลซึ่งจะทำให้เป็นปัญหาต่อไปได้ในอนาคต

การเป็นเจ้าของที่ดินของเกษตรกร มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 (12) ที่มีอิทธิพลต่อการ
เลือกปลูกยางพารา เนื่องจากยางพาราเป็นพืชยืนต้นที่ต้องใช้ระยะเวลาในการปลูกตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป
กว่าจะสามารถเปิดกรีดยางได้ การมีกรรมสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของที่ดินทำให้เกษตรกรไม่ต้องเสีย
ค่าใช้จ่ายในการเช่าที่ดินในแต่ละปี ซึ่งอัตราการเช่าที่ดินจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เช่น
ในบ้านสาอัตราการเช่าที่ดินเท่ากับ 100 บาทต่อไร่ต่อปี แต่มีเกษตรกรน้อยมากที่จะเช่าที่ดินทำกิน
ซึ่งส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตัวเอง ในขณะที่ส่วนใหญ่ใช้ปลูกพืชไร่ที่มีระยะเวลาในการเพาะปลูก
และเก็บเกี่ยวสั้น ได้แก่ ข้าว และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จากการสอบถามเกษตรกรในหมู่บ้านพบว่า
เกษตรกรที่ตัดสินใจปลูกยางพาราจะเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด ซึ่งบางรายก็มีและไม่มีเอกสารสิทธิ์
อย่างไรก็ตามมีข่าวจากเจ้าหน้าที่และชาวบ้านอยู่เสมอว่าจะมีการประกาศให้เช่าพื้นที่ทำกินหรือ
ปลูกยางพาราบนพื้นที่ป่าอนุรักษ์เสื่อมโทรมจากกรมป่าไม้ โดยมีอัตราเช่าอยู่หลายราคาจากที่ได้
ทราบมาได้แก่ ไร่ละ 20 100 และ 300 บาทต่อปี ซึ่งยังไม่มีความแน่นอนทางด้านราคาและยังไม่
สามารถจะหาข้อสรุปได้ว่าตกลงแล้วกรมป่าไม้จะอนุญาตให้เช่าพื้นที่ได้หรือไม่

ราคาค่าของพืชชนิดอื่นๆ ที่มีความต่อเนื่องอยู่ทุกปี มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 (14)
ที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกยางพารามากขึ้น โดยเกษตรกรบ้านน้ำมินจะมีการให้คะแนน
มากกว่าเกษตรกรบ้านสาในเรื่องผลผลิตของพืชมีราคาตกต่ำ เนื่องจากความหลากหลายของการ
ปลูกพืชมีน้อยทำให้ไม่มีทางเลือกมากในการปลูกพืช ในอดีตแม้ว่าราคาของข้าวโพดซึ่งเป็นพืช
หลักของบ้านน้ำมินจะมีราคาตกต่ำ ขายได้ราคาไม่ดี บางปีก็ขาดทุนติดต่อกัน แต่เกษตรกรก็เลือกที่
จะทำต่อไป เพราะไม่มีพืชใดที่จะปลูกในพื้นที่ที่เขาได้ดีกว่าข้าวโพด ในขณะที่บ้านสาจะมีการ
ประสบปัญหาการราคาตกต่ำของพืชเหมือนกันเช่น ข้าว บางปีก็ขายได้ถึงละ 60 บาท แต่ก็มีการเลือกใน
การปลูกพืชได้หลายอย่าง นอกจากราคาค่าของพืชแล้ว การมีผลผลิตที่ไม่มีคุณภาพและได้
ปริมาณน้อย ไม่คุ้มค่ากับการลงทุนก็ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกยางพาราทดแทนกันมากขึ้น จากการ
สอบถามเกษตรกรพบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินเดิมของเกษตรกรแล้วเปลี่ยนมาปลูกยางพาราได้แก่
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 69.14) ข้าวไร่ (ร้อยละ 19.75) ลำไย (ร้อยละ 6.17) ลิ้นจี่ (ร้อยละ 2.47)
และมะขาม (ร้อยละ 2.47) การปลูกยางพาราในจังหวัดพะเยาส่วนใหญ่จะปลูกอยู่บนพื้นที่เชิงเขา
ซึ่งนิยมใช้สำหรับการปลูกไม้ผลและพืชไร่ หากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านราคาและปริมาณ
ผลผลิต ก็มีโอกาสมากในการเปลี่ยนไปปลูกยางพารา

การมีแหล่งเงินทุนกู้ยืมมีความสำคัญเป็นลำดับ 6 (19) ของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ทำให้
เกษตรกรเลือกปลูกยางพารา จากการสอบถามเกษตรกรในหมู่บ้านพบว่า มีเกษตรกรจำนวนน้อยที่

ใช้เงินกู้ยืมในการปลูกยางพารา จากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ธกส. สหกรณ์การเกษตร นิคมสหกรณ์ นายทุนในหมู่บ้าน ญาติพี่น้อง เป็นต้น แล้วค่อยผ่อนชำระให้ทีละงวดตามสัญญาที่ได้ตกลงกันได้ การปลูกยางพาราของเกษตรกรก่อนปี พ.ศ. 2546 เกษตรกรจะลงทุนซื้อต้นกล้ายางมาปลูกเอง เพราะไม่สามารถที่จะกู้เงินจากสถาบันของรัฐบาลได้ เนื่องจากยังไม่มียุทธศาสตร์ให้ขยายพื้นที่ปลูกยางพาราในภาคเหนือ นอกจากนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยายังได้ออกหนังสือราชการให้เจ้าหน้าที่รัฐบาลทุกคนขอให้ความช่วยเหลือกับเกษตรกรที่ต้องการจะปลูกยางพารา เกษตรกรจึงใช้เงินทุนของตัวเองและแหล่งเงินทุนจากที่อื่นๆ ที่สามารถหาได้ แต่หลังจากปี พ.ศ. 2546 มีการประกาศขยายพื้นที่ปลูกยางพารา ทางสถาบันการเงินของรัฐบาลมีส่วนสำคัญในการเข้ามาช่วยเหลือการให้เงินกู้แก่เกษตรกร โดยเฉพาะธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งนอกจากจะให้เงินกู้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปลูกยางพาราของรัฐบาลแล้ว เกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมโครงการก็สามารถกู้ได้ ผลการสอบถามเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านพบว่า เกษตรกรใช้เงินทุนตัวเองในการปลูกยางพารา คิดเป็นร้อยละ 60 ใช้เงินกู้ที่มาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์คิดเป็นร้อยละ 29 นอกจากนั้นยังมีการกู้มาจากธนาคารหมู่บ้าน (ร้อยละ 6.7) สหกรณ์การเกษตร (ร้อยละ 5) องค์กรบริหารส่วนตำบล (ร้อยละ 2.5) และนายทุนในหมู่บ้าน (ร้อยละ 1.7)

การมีเอกสารสิทธิ์ของที่ดินมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 7 (22) ในการเลือกปลูกยางพาราของเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรที่ต้องการนำที่ดินเข้าร่วมโครงการ เพราะเป็นเงื่อนไขแรกที่สำคัญในการที่จะพิจารณาอนุมัติให้สามารถได้รับแจกต้นกล้ายางพาราได้ เกษตรกรในหมู่บ้านบางคนมีทุนที่พร้อมในการปลูกยางพาราและมีที่ดินที่ไม่ได้อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ของกรมป่าไม้ แต่ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ก็ไม่กล้าที่จะปลูกยางพาราในพื้นที่ แม้ว่าจะดำเนินเรื่องให้เจ้าหน้าที่สำนักพัฒนาที่ดินและสำนักการปฏิรูปที่ดินให้มาตรวจสอบเพื่อออกใบเอกสารสิทธิ์ก็ตาม เกษตรกรให้เหตุผลว่า กลัวว่าหากมีการลงทุนไปแล้ว ในอนาคตเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ให้กรีดยางและตัดไม้ยาง จะทำให้การลงทุนสูญเปล่า ซึ่งตอนนี้ความไม่แน่นอนของเงื่อนไขการปลูกยางพารายังมีอยู่และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ไม่รู้ว่าจะตัดสินใจอย่างไรบ้างสำหรับการให้เช่าพื้นที่ทำกินแก่เกษตรกร โดยในอนาคตอาจมีเปลี่ยนแปลงเฉพาะฉะนั้นยังไม่ต้องการเสี่ยง แต่ก็มีเกษตรกรอีกหลายคนที่ไม่สนใจในเรื่องการมีเอกสารสิทธิ์ในการปลูกยางพาราซึ่งไม่ได้เข้าร่วมโครงการปลูกยางพาราของรัฐบาลและที่ดินไม่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ จากการสอบถามเกษตรกรพบว่า ประเภทของเอกสารสิทธิ์ที่เกษตรกรใช้ปลูกยางพารา ได้แก่ โฉนด (ร้อยละ 11.73) สปก. (ร้อยละ 50.62) และไม่มีเอกสารสิทธิ์ (ร้อยละ 37.65) โดยบ้านน้ำมินจะเป็นพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์มากกว่าบ้านสาคิดเป็นร้อยละ 33.95 ของจำนวนประเภทเอกสารสิทธิ์ทั้งหมดของเกษตรกรใน 2 หมู่บ้าน ในขณะที่บ้านสาจะมีเอกสารสิทธิ์ประเภท สปก. มากกว่าคิดเป็นร้อยละ 35.8

การมีแรงงานภายในครัวเรือนมีความสำคัญลำดับที่ 8 (23) ที่มีอิทธิพลต่อการปลูกยางพาราของเกษตรกร เนื่องจากการปลูกยางพาราในพื้นที่ขนาดเล็กตามข้อมูลทางวิชาการกำหนดไว้ไม่เกิน 50 ไร่ แต่พื้นที่ปลูกยางพาราของเกษตรกรโดยเฉลี่ยเท่ากับ 8 ไร่ ซึ่งมีความจำเป็นต้องอาศัยแรงงานภายในครอบครัวเป็นหลักในการดูแลจัดการเบื้องต้นก่อนการเปิดกรีดยาง ได้แก่ การขุดหลุม การใส่ปุ๋ย ตัดหญ้า และตัดแต่งกิ่ง โดยการจ้างแรงงานภายในหมู่บ้านของเกษตรกรมีเพียงส่วนน้อยคิดเป็นร้อยละ 9.17 ของเกษตรกรที่สอบถามใน 2 หมู่บ้าน ในขณะที่การใช้แรงงานในครัวเรือน และแรงงานผสมคิดเป็นร้อยละ 58.33 และ 32.50 ตามลำดับ เกษตรกรจะไม่นิยมในการจ้างแรงงานเนื่องจากทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น แต่จะนิยมการเอามืออั้น (ลงแขก) เกษตรกรให้เหตุผลว่าการมีสมาชิกครอบครัวอยู่ในวัยแรงงาน ทำให้มีผลต่อการช่วยลดต้นทุนการผลิตในช่วงแรกของการปลูก และหลังจากเปิดกรีดยางก็จะทำให้ไม่ต้องไปจ้างแรงงานจะกรีดยาง ซึ่งจะได้รับผลตอบแทนอย่างเต็มที่จากการกรีดยาง เก็บน้ำยางและทำยางแผ่น หากจ้างแรงงานกรีดยางและทำยางแผ่น ซึ่งใช้ระบบส่วนแบ่งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง 60/40 หรือ 50/50 จะทำให้ได้ผลตอบแทนน้อย โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกยางน้อย เกษตรกรหลายคนเลือกตัดสินใจปลูกยางพารา เพราะการตกลงกับลูกจ้างเมื่อเปิดกรีดยางแล้วลูกจ้างที่ทำงานอยู่ต่างจังหวัดจะกลับมากรีดยาง ซึ่งจะทำให้ได้รับผลตอบแทนมากกว่าการทำงานในปัจจุบัน จากการคำนวณรายได้รายจ่ายภายในครอบครัว

แม้ว่าการเลือกจ้างแรงงานรับจ้างจะมีไม่มาก แต่ก็มีความสำคัญลำดับที่ 9 (25) ที่เกษตรกรเลือกในการตัดสินใจปลูกยางพารา สำหรับเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพเสริม หรือเกษตรกรที่มีต้นทุนมากเพียงพอและไม่ต้องการแลกเปลี่ยนแรงงาน เนื่องจากการปลูกยางพาราในเบื้องต้นก่อนการเปิดกรีดยางใช้แรงงานไม่มาก นอกจากนั้นแรงงานยังมีราคาจ้างต่ำ และสามารถจ้างได้หลายรูปแบบแล้วแต่ความพึงพอใจในการตกลงระหว่างลูกจ้างและนายจ้าง ซึ่งสามารถจะรับจ้างเหมาเป็นวันหรือเป็นแต่ละชิ้นงานก็ได้ ปกติแล้วค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำเท่ากับ 100 บาทต่อวัน ซึ่งอาจจะมีการเพิ่มขึ้นเป็น 120 หรือ 150 บาทต่อวัน ก็แล้วแต่ความเหมาะสมของงานกับนายจ้างเช่น การเกี่ยวข้าว เก็บข้าวโพด เก็บลำไย การถอนหญ้าในสวน เป็นต้น ในขณะที่การจ้างเป็นชิ้นงานเช่น การพ่นยาฆ่าแมลงเท่ากับ 150 บาทต่อ 1 ถึง 200 ลิตร การขุดหลุมปลูกยางพาราขนาด 50 x 50 x 50 ลูกบาศก์เซนติเมตรหลุมละ 3 บาท การติดตามเชียวต้นกล้ายางต้นละ 1 บาท การเก็บฝักถั่วลิสงถึงละ 10 บาท เป็นต้น

ฐานะของครอบครัวมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 10 (26) ที่ทำให้เกษตรกรเลือกปลูกยางพารา ซึ่งฐานะของครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการยอมรับเร็วและช้าของเกษตรกรที่แตกต่างกัน โดยเกษตรกรที่มีฐานะดีจะมีโอกาสลงทุนได้ง่ายกว่าเกษตรกรที่มีฐานะต่ำกว่า เนื่องจากเกษตรกรที่มีฐานะไม่ค่อยดีจะทำการเกษตร เพื่อนำผลตอบแทนมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ส่วนหนึ่งก็จะแบ่ง

ไว้เพื่อนำไปใช้หนี้ให้กับสถาบันการเงินที่ได้ไปกู้มา เมื่อจะเริ่มทำการปลูกใหม่ก็จะไปกู้มาอีก และจะเป็นรูปแบบนี้ไปเรื่อยๆ ทำให้เกษตรกรไม่มีเงินเก็บสำหรับทำอย่างอื่น และการปลูกยางพาราของเกษตรกรแม้ว่าจะสามารถกู้เงินได้ในการเพาะปลูกใหม่เพื่อลงทุนซื้อต้นกล้า แต่ยางพาราต้องรอนานกว่าจะให้ผลตอบแทน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรไม่มีรายได้ในการนำมาใช้จ่ายในแต่ละเดือนพร้อมกับดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี ในขณะที่ผู้ที่มีฐานะดีกว่าสามารถเลือกปลูกได้ด้วยทุนของตัวเอง ซึ่งไม่ต้องไปกู้ยืมจากแหล่งต่างๆ

นอกจากนั้นขนาดของที่ดินยังมีส่วนช่วยในการตัดสินใจด้วย โดยเกษตรกรเลือกให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 11 (31) และมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจนี้ เพราะส่วนใหญ่เกษตรกรที่มีฐานะดีจะมีขนาดที่ดินมาก ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับเกษตรกรที่มีขนาดที่ดินน้อยจะทำให้มีทางเลือกและสามารถแบ่งพื้นที่จากการปลูกพืชอื่นมาปลูกยางพาราได้ และยังมีรายได้จากการขายพืชอื่นอีกด้วย

2) ปัจจัยทางการเมือง/องค์กรการแพร่กระจายและการยอมรับ

มีความสำคัญลำดับที่ 2 รองจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่การศึกษาของ Brown (1981) ได้ให้ความสำคัญมากที่สุดในการทำให้เกิดการแพร่กระจายของการยอมรับนวัตกรรมใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่ โดยกล่าวว่า พฤติกรรมการเลือกของเกษตรกรจะถูกควบคุมโดยสถาบันของรัฐบาลและเอกชน ซึ่งจะมีการก่อตั้งหน่วยงานหรือตัวแทนที่ทำหน้าที่ในการแพร่กระจายนวัตกรรมในหมู่บ้านของเกษตรกรผ่านทางโครงสร้างสาธารณูปโภคและระบบการตลาดเช่น ร้านค้าส่งอุปกรณ์การเกษตร องค์กรที่ไม่หวังผลกำไร หน่วยงาน/ตัวแทนต่างๆ และโครงการพัฒนาทั้งของรัฐบาลและเอกชน ซึ่งจะมีอิทธิพลทำให้เกิดการยอมรับของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาในเรื่องการแพร่กระจายในบทที่ 3 ที่ก่อนจะมีการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราของเกษตรกรในภาคเหนือ มีจำนวนประชากรที่ปลูกยางเท่ากับ 651 คน ในปี พ.ศ. 2534 - 2545 แต่หลังจากการประกาศขยายพื้นที่ปลูกยางพารา ทำให้มีเกษตรกรปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นอีก 479 คน ในปี พ.ศ. 2546 และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 3,161 คน ซึ่งจะปลูกยางพาราในปี พ.ศ. 2547 - 2549 ผลของการศึกษาดังกล่าวยังเหมือนกับผลที่ได้จากการสอบถามเกษตรกรในพื้นที่ 2 หมู่บ้านด้วยคือ เกษตรกรให้ความสำคัญของนโยบายการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราของรัฐบาลเป็นลำดับที่ 1 (2) ที่มีอิทธิพลต่อการปลูกยางพารา ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ามินให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 และเกษตรกรบ้านสาให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 จากตาราง 4.10 พบว่า เกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านให้คะแนนมากในระดับความสำคัญ 3 ระดับแรก เหมือนกัน ซึ่งทำให้คะแนนรวมมีค่าใกล้เคียงกันมาก โดยเกษตรกรบ้านน้ามินจะให้ลำดับความสำคัญของตัวแปรนี้มากกว่า เนื่องจาก เกษตรกรมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมบ่อย เพราะความยากลำบากในการ

เข้าถึงพื้นที่ การประกาศนโยบายขยายพื้นที่ปลูกยางพาราของรัฐบาลจึงเป็นการอนุญาตให้เกษตรกรสามารถปลูกยางพาราได้บนพื้นที่ที่เหมาะสมตามกฎหมาย โดยไม่ถูกต่อต้านจากเจ้าหน้าที่รัฐบาล ส่วนบ้านสาเจ้าหน้าที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย อยู่ใกล้เกษตรกรที่ปลูกยางพาราเดิมและพื้นที่ส่วนใหญ่มีเอกสารสิทธิ์ที่สามารถปลูกยางพาราได้ ทำให้นโยบายของรัฐบาลมีอิทธิพลต่อการยอมรับน้อยกว่าบ้านน้ำมิน

ตาราง 4.10 นโยบายการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราของรัฐบาล

ระดับความสำคัญ	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน
มากที่สุด (5 คะแนน)	37	185	34	170	71	355
มาก (4 คะแนน)	14	56	19	76	33	132
ปานกลาง (3 คะแนน)	6	18	6	18	12	36
น้อย (2 คะแนน)	3	6	1	2	4	8
น้อยที่สุด (1 คะแนน)	0	0	0	0	0	0
ไม่มีความสำคัญ (0 คะแนน)	0	0	0	0	0	0
รวม	60	265	60	266	120	531

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

การปลูกยางพาราของเกษตรกรในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2546 เป็นไปด้วยความลำบาก เนื่องจากการขาดความสนับสนุนหลายอย่างเช่น แหล่งเงินทุน คำแนะนำ และความรู้เรื่องยางพารา การถูกต่อต้านจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลและการไม่ได้รับการช่วยเหลือด้านการตลาด ซึ่งเกษตรกรต้องเสี่ยงที่จะจัดการด้วยตัวเองทำให้มีการปลูกไม่เป็นที่แพร่หลายและมีการกระจุกตัวอยู่เฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น โดยการขาดสิ่งสนับสนุนเหล่านี้อาจจะกล่าวได้ว่าอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลทั้งหมด ซึ่งถ้ารัฐบาลให้ความร่วมมือในการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราอย่างถูกต้องตั้งแต่แรก ก็จะทำให้มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของเกษตรกรที่ยอมรับและพื้นที่ปลูกมากกว่าในปัจจุบัน แม้ว่าผลงานทั้งหมดของการปลูกยางพาราก่อนปี พ.ศ. 2546 จะมาจากการสนับสนุนและผลักดันของภาคเอกชนและเกษตรกรที่ปลูกยางพาราตั้งแต่แรก จนทำให้รัฐบาลต้องกลับไปคิดทบทวนหลายครั้งก่อนที่จะประกาศขยายพื้นที่ปลูกยางพาราให้ภาคเหนือ ในที่สุดวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 ผลลัพธ์ที่ได้ นอกเหนือจากการมีสิทธิ์ปลูกยางพาราอย่างถูกกฎหมายแล้วยังมีสิ่งสนับสนุนอื่นๆ ตามมา ได้แก่ การมีสิทธิ์กู้เงินของเกษตรกรจากสถาบันการเงินของรัฐบาลในการปลูกยางพาราจากเดิมที่ไม่อนุญาต การเปลี่ยนแปลงความคิดของเจ้าหน้าที่รัฐบาลจากการต่อต้านเป็นให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในเรื่องยางพาราไม่ว่าจะเป็นการแนะนำและให้ความรู้แก่เกษตรกรในหมู่บ้าน จากการ

วางแผนโครงสร้างทางด้านการบริหารของรัฐบาลที่ดี ทำให้มีการกระจายของตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐบาลเพื่อให้ความรู้ในเรื่องยางพาราแก่เกษตรกรอย่างเป็นระบบตั้งแต่เกษตรกรจังหวัด เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล ประธานกลุ่มหมู่บ้านไปจนถึงเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรบริหารส่วนตำบล และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลจะเป็นเหมือนศูนย์กลางการพบปะและการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ได้เป็นอย่างดี ในขณะที่นักวิชาการหลายคนเสนอความคิดเห็นว่าจะมีความขัดแย้งต่อข้อตกลงของความช่วยเหลือทางด้านยางพาราระหว่างไทยมาเลเซีย และอินโดนีเซีย ที่กำหนดให้ลดปริมาณการผลิตยางร้อยละ 4 ต่อปี และลดปริมาณการส่งออกยางร้อยละ 10 ต่อปี ซึ่งตามข้อตกลงที่แท้จริงนั้นได้กำหนดให้ลดปริมาณการผลิตเฉพาะปี พ.ศ. 2545 และปี พ.ศ. 2546 ในขณะที่ลดปริมาณการส่งออกเฉพาะปี พ.ศ. 2545 แต่นโยบายการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราของรัฐบาลจะมีโครงการเริ่มปลูกยางปี พ.ศ. 2547 ซึ่งจะให้ผลผลิตในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งถือว่าไม่ผิดข้อตกลงดังกล่าว (สำนักงานจังหวัดพะเยา, 2546)

การเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องยางพาราในชุมชนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมอย่างสม่ำเสมอมีความสำคัญลำดับที่ 2 (3) ของปัจจัยนี้ ที่มีอิทธิพลทำให้เกษตรกรเลือกปลูกยางพารา ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ำมินให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 และเกษตรกรบ้านสาให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 จากตาราง 4.11 พบว่า เกษตรกรบ้านสาให้ระดับความสำคัญมากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน โดยการเลือกส่วนใหญ่จะอยู่ระดับความสำคัญมากที่สุด (48 คน) และมาก (11 คน) ซึ่งทำให้มีคะแนนรวมของตัวแปรนี้มากกว่าการเลือกของเกษตรกรบ้านน้ำมินที่เลือกระดับความสำคัญกระจายออกไป แต่ก็เกาะกลุ่มอยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด (23 คน) และมาก (20 คน) เช่นกัน การมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเข้ามาให้ความรู้แก่เกษตรกรในชุมชนนี้ มีส่วนที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นจากเกษตรกรที่จะมีการส่งเสริมการปลูกยางพาราอย่างจริงจัง เนื่องจาก ช่วงก่อนการส่งเสริมจะเป็นของหน่วยงานของภาคเอกชนแต่ไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากเกษตรกร เพราะยางพาราเป็นพืชใหม่ที่มีความเสี่ยง และมีราคาค่อนข้างแพง แม้ว่าทางหน่วยงานเอกชนจะมีความพยายามเข้าถึงเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน แต่ก็ทำเพียงหน่วยงานเดียวไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยอื่น โดยเฉพาะหน่วยงานรัฐบาล แต่ก็ทำให้เกษตรกรรู้จักกับยางพาราในจังหวัดพะเยามากขึ้น ต่อมาการมีบทบาทมากขึ้นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของรัฐบาลหลังจากประกาศขยายพื้นที่ปลูกยางซึ่งนอกจากการฝึกอบรมเกษตรกรจังหวัด เกษตรอำเภอ และเกษตรตำบล จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพารา เพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่แล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานฯ เข้ามาเป็นผู้ให้ความรู้ คำแนะนำ และตรวจสอบสวนยางของเกษตรกร การเข้าถึงเกษตรกรจะมีทั้งเป็นไปตามกำหนดของหน่วยงาน เช่น การอบรมเรื่องยางพาราครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และ ครั้งที่ 3 แนะนำเกษตรกรในเรื่องการใส่ปุ๋ย การตรวจเช็คการเจริญเติบโตของต้นยางเกษตรกร เป็นต้น นอกจากนั้นเกษตรกรยังสามารถรวมกลุ่ม

เพื่อให้เจ้าหน้าที่เข้ามาอบรมเฉพาะเรื่องตามที่ต้องการ เช่น การป้องกันไฟฟ้า การปลูกพืชแซมในสวนยาง การเพาะต้นกล้ายางพารา เป็นต้น นอกจากกลุ่มเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่ให้ความรู้แก่เกษตรกรแล้วยังมีเกษตรกรที่ปลูกยางมาก่อน และประสานกลุ่มยางพาราที่สามารถเข้ามาช่วยเหลือแก่เกษตรกรได้ การเข้าถึงเกษตรกรที่มีความหลากหลายทำให้เป็นการเพิ่มการยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกร รองลงมาจากกรณีนโยบายส่งเสริมการขยายพื้นที่ปลูกยางพารา หากมีเฉพาะนโยบายแต่ไม่มีการเข้าถึงเกษตรกร อาจทำให้เกษตรกรได้รับยางพาราที่เจริญเติบโตช้า กรีดน้ำยาง และทำยางแผ่นไม่มีคุณภาพ แม้ว่ารัฐบาลจะมีโครงการส่งเสริมการปลูกยางพาราให้กับเกษตรกร แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเกษตรกรทั้งหมดจะต้องเข้าร่วมโครงการ ดังนั้นลำดับการให้ความรู้ในชุมชนของหน่วยงานจึงเป็นสิ่งที่เกษตรกรให้ความสำคัญมากกว่าการมีโครงการปลูกยางพาราของรัฐบาล

ตาราง 4.11 การมีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ในชุมชน

ระดับความสำคัญ	บ้านน้ำริน		บ้านสา		รวม	
	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน
มากที่สุด (5 คะแนน)	23	115	48	240	71	355
มาก (4 คะแนน)	20	80	11	44	31	124
ปานกลาง (3 คะแนน)	11	33	0	0	11	33
น้อย (2 คะแนน)	6	12	1	2	7	14
น้อยที่สุด (1 คะแนน)	0	0	0	0	0	0
ไม่มีความสำคัญ (0 คะแนน)	0	0	0	0	0	0
รวม	60	240	60	286	120	526

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

ความสำคัญลำดับที่ 3 (8) และมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยทางการเมือง/องค์กรการแพร่กระจาย คือ การมีโครงการปลูกยางพาราของรัฐบาล ซึ่งนอกจากการประกาศขยายพื้นที่ปลูกยางพาราให้กับเกษตรกรแล้ว รัฐบาลยังมีโครงการปลูกยางพาราเพื่อความมั่นคงและยกระดับรายได้ให้แก่เกษตรกรระยะที่ 1 ในปี พ.ศ. 2547 - 2549 ซึ่งเป็นโครงการที่เกษตรกรสนใจและเข้าร่วมสมัครเป็นจำนวนมาก เพื่อต้องการได้รับแจกต้นกล้ายางพาราไร่ละ 90 ต้น และมีสิทธิในการได้รับเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ไร่ละ 5,360 บาท โดยจะแบ่งจ่ายทั้งหมด 7 งวด ในระยะเวลา 6 ปี จากการตรวจสอบหลักฐานของเกษตรกรที่เข้าร่วมสมัครผ่านหลักเกณฑ์เกษตรกรคิดว่าเป็นโครงการที่ดีซึ่งจะทำให้ในอนาคตสามารถมีรายได้ที่ดีขึ้นมากกว่าปัจจุบัน และมีการกระจายรายได้ให้แก่เกษตรกรโดยเฉลี่ยมีความใกล้เคียงกัน เนื่องจากเดิมมีการกำหนดให้พื้นที่ที่จะ

นำมาเข้าร่วมโครงการต้องมีพื้นที่ 7 – 30 ไร่ แต่จะทำให้เกษตรกรที่มีที่ดินน้อยไม่ได้รับเลือกให้ปลูก ถ้ามีเฉพาะเกษตรกรที่มีที่ดินขนาด 30 ไร่มาสมัครทั้งหมด ในขณะที่การกำหนดขยายพื้นที่ปลูกยางในจังหวัดพะเยาได้ไม่เกิน 35,000 ไร่ และมีการขยายพื้นที่เป็น 100,000 ไร่ จากการประชุมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรที่เกี่ยวข้องจึงต้องมีการกำหนดขนาดพื้นที่ใหม่เป็น 5 – 10 ไร่ เพื่อให้มีพื้นที่ปลูกใกล้เคียงและมีการกระจายเท่ากัน โดยเกษตรกรที่นำพื้นที่เข้าร่วมโครงการมากกว่า 10 ไร่ ก็จะอนุมัติให้ปลูก 10 ไร่เท่านั้น นอกจากนั้นเกษตรกรยังมีความหวังในการนำพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ สามารถสมัครเข้าร่วมโครงการได้ แต่ต้องรอผลที่ได้จากการติดต่อกับกรมป่าไม้ ในการขอเช่าพื้นที่ทำกินในเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งถ้าได้รับอนุญาตก็จะได้รับแจกต้นกล้าในปี พ.ศ. 2549 แต่ถ้าไม่ได้รับอนุญาตก็ต้องยกเลิกการสมัครและอาจมีการเปิดรับสมัครใหม่ให้กับเกษตรกรที่มีเฉพาะที่ดินมีเอกสารสิทธิ์เท่านั้น จากการสอบถามเกษตรกรพบว่า มีจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการคิดเป็นร้อยละ 52.5 ของจำนวนเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านในขณะที่เกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมโครงการคิดเป็นร้อยละ 47.5

อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากโครงการปลูกยางพาราของรัฐบาลที่มีสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเป็นผู้รับผิดชอบแล้ว ยังมีโครงการปลูกยางพาราของผู้ว่า CEO ซึ่งจะมีการแบ่งงบประมาณจากงบผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวน 7 ล้านบาทในการซื้อต้นกล้าร่วมกับเงินของเกษตรกร โดยการให้เกษตรกรซื้อต้นกล้า 1 ใน 3 ของจำนวนต้นกล้าที่ต้องการในพื้นที่ ในขณะที่อีก 2 ใน 3 จะใช้เงินของโครงการช่วย เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของสวนยางพาราไม่ให้เหมือนเป็นต้นกล้าที่ได้ฟรีและเกษตรกรไม่สนใจ โดยโครงการนี้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะมีพื้นที่ปลูกยางพารารวมของจังหวัดพะเยาภายในปี พ.ศ. 2550 จำนวน 100,000 ไร่ (สถาบันวิจัยยาง, 2548) นอกจากนั้นยังมีโครงการปลูกยางโดยการจัดสรรงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละปี ซึ่งจะมีเฉพาะบางแห่งเท่านั้นที่ทำการจัดสรรงบประมาณของสภาจังหวัด เพื่อซื้อต้นกล้าแจกให้แก่เกษตรกร

3) ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสารและการยอมรับ

เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญลำดับที่ 3 รองมาจากปัจจัยทางการเมือง/องค์กรการแพร่กระจาย สำหรับตัวแปรที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 1 (4) ของปัจจัยนี้ คือ การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ ที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกยางพารา ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ำมินให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 13 และเกษตรกรบ้านสาให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 จากตาราง 4.12 พบว่า การเลือกให้ระดับความสำคัญของเกษตรกรบ้านสา มีการเกาะกลุ่มอยู่ในระดับมากที่สุด (43 คน) และมาก (12 คน) ซึ่งทำให้มีคะแนนรวมมาก ในขณะที่บ้านน้ำมินการเลือกให้ระดับความสำคัญมีการกระจายอยู่ในแต่ละระดับ ได้แก่ มากที่สุด (11 คน) มาก (17 คน) ปานกลาง (19 คน) น้อย (7 คน) และน้อย

ที่สุด (6 คน) ทำให้มีคะแนนรวมที่น้อยกว่า ดังนั้น ความสำคัญในเรื่องการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรบ้านสาจึงให้ความสำคัญมากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน เนื่องจากเกษตรกรบ้านสาอยู่ใกล้หมู่บ้านทุ่ง บ้านห้วยนา และบ้านทุ่งกล้วย ซึ่งมีเกษตรกรที่สามารถกรีดยางพาราได้ ทำให้มีเจ้าหน้าที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่บ่อย เพื่อตรวจสอบและแนะนำการผลิตยางแผ่นที่ถูกวิธีให้แก่เกษตรกร รวมทั้งการพาเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่นเข้ามาดูสวนยางพารา เพื่อการส่งเสริมของรัฐบาลต่อไป สิ่งเหล่านี้ทำให้เกษตรกรบ้านสา มีโอกาสเข้าถึงเจ้าหน้าที่และให้ลำดับความสำคัญไว้มากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน ความสำคัญของเจ้าหน้าที่ที่มีอิทธิพลต่อการปลูกยางพาราของเกษตรกร คือ การเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องยางพารา ซึ่งสามารถให้คำแนะนำ และช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในสวนยางของเกษตรกรได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของศูนย์ปฏิบัติการสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดพะเยาจะเข้ามาในพื้นที่อยู่เป็นประจำ ที่ศูนย์จังหวัดพะเยา จะมีเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาให้คำแนะนำและตรวจสอบสวนยางของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอยู่ 3 คน ซึ่งจะแบ่งพื้นที่รับผิดชอบกันคนละ 3 อำเภอ ได้แก่ (1) อำเภอดอกคำใต้ เชียงม่วน และปง (2) อำเภอเมืองพะเยา แม่ใจ และกิ่งอำเภอภูพานยาว และ (3) อำเภอจุน เชียงคำ และกิ่งอำเภอภูซาง ซึ่งนอกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลแล้ว เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนก็จะเข้ามาแนะนำให้ความรู้แก่เกษตรกรบ้างแต่ไม่บ่อยนัก โดยจะมาในฐานะของพ่อค้าขายและรับซื้อยางแผ่น ซึ่งในปัจจุบันมี 4 รายเป็นของจังหวัดพะเยา 3 ราย และของจังหวัดเชียงรายอีก 1 ราย

ตาราง 4.12 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่

ระดับความสำคัญ	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน
มากที่สุด (5 คะแนน)	11	55	43	215	54	270
มาก (4 คะแนน)	17	68	12	48	29	116
ปานกลาง (3 คะแนน)	19	57	5	15	24	72
น้อย (2 คะแนน)	7	14	0	0	7	14
น้อยที่สุด (1 คะแนน)	6	6	0	0	6	6
ไม่มีความสำคัญ (0 คะแนน)	0	0	0	0	0	0
รวม	60	200	60	278	120	478

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

นอกจากนั้น การติดต่อกับเพื่อนบ้าน มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 (7) ที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกรเพิ่มขึ้น เนื่องจากการอยู่บ้านใกล้เคียงกัน การติดต่อสอบถามสามารถทำได้ง่ายและสะดวก เกษตรกรที่ปลูกทีหลังจะให้ความสำคัญกับเกษตรกรที่มี

ประสบการณ์ในการปลูกมาก่อนมากกว่าการติดต่อกับประธานกลุ่ม ซึ่งประธานกลุ่มจะทำหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลและเรียกประชุมเกษตรกร อย่างไรก็ตามทั้งเกษตรกรที่ปลูกมาก่อนและประธานกลุ่มก็สามารถให้คำแนะนำกับเกษตรกรคนอื่นในหมู่บ้านได้ การติดตามข่าวสารจากโทรทัศน์เป็นประจำของเกษตรกร มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 (9) เพราะช่วยให้มีการรับรู้ข่าวสารที่กว้างขึ้น ซึ่งอาจให้ในความรู้สะสมเพื่อช่วยในการตัดสินใจได้ง่ายขึ้น การติดตามข่าวสารจากวิทยุในช่วงตอนกลางวันของเกษตรกรเมื่อออกไปทำงานในไร่/สวนก็มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 (18) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันบทบาทของวิทยุชุมชนมีมากขึ้น ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เกษตรกรได้รับข่าวสารภายในชุมชนได้อย่างเร็ว การสื่อสารบอกกล่าวข้อมูลทางการเกษตร เทคนิควิธีการต่างๆ ที่เป็นสิ่งใหม่ การจัดประชุมและบทความต่างๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร

อย่างไรก็ตามความสำคัญที่เกษตรกรเลือกให้เป็นอยู่ในลำดับที่ 5 (20) และมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยทางการติดต่อสื่อสารนี้ คือ การศึกษาหาข้อมูล ความรู้จากหนังสือและเอกสารทางวิชาการต่างๆ โดยพื้นฐานของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษาคิดเป็นร้อยละ 54.2 มีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งทำให้ไม่ชอบอ่านหนังสือและบางคนอ่านหนังสือไม่ได้ นอกจากนั้นยังไม่มีความตื่นตัวในการค้นหาหนังสืออ่านเพิ่มเติมด้วย ในการประชุมหรืออบรมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมบางครั้งจะมีการแจกหนังสือและคู่มือต่างๆ แต่เกษตรกรไม่ได้ให้ความสนใจในการศึกษาอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่เปิดดูแล้วก็ทิ้งไว้ ซึ่งมักจะใช้วิธีการสอบถามด้วยตัวเองมากกว่า ถ้ามีข้อสงสัยหรือไม่เข้าใจ

4) ปัจจัยทางด้านสังคม/วัฒนธรรมและการยอมรับ

ปัจจัยทางด้านนี้มีความสำคัญคล้ายกับปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร โดยได้ถูกเลือกไว้เป็นลำดับที่ 4 เนื่องจากเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคล แต่จะมีสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคม/วัฒนธรรมเป็นตัวควบคุมให้เกิดการตัดสินใจมากขึ้น ซึ่งในการศึกษานี้ได้เลือกไว้ 4 ตัวแปรและเรียงตามลำดับความสำคัญทางการเลือกตอบของเกษตรกรดังนี้ การเลือกปลูกยางพาราตามเพื่อนบ้าน การสนับสนุนของคนในครอบครัว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และการเป็นหัวหน้าหรือผู้นำชุมชน โดยเฉพาะความสำคัญลำดับที่ 1 (6) ของปัจจัยนี้ คือ การเลือกปลูกยางพารารตามเพื่อนบ้าน เกษตรกรได้รับรู้ในเรื่องการปลูกยางพาราของเกษตรกรคนอื่นจากการสังเกตและพูดคุย ในขณะที่มีการปลูกยางพาราของเกษตรกรที่อาศัยอยู่บ้านใกล้เคียงกันเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีการพูดถึงเรื่องยางพาราเมื่อมีการนั่งคุยกันเป็นกลุ่มๆ ช่วยสร้างแรงจูงใจและแรงกระตุ้นให้มีการตัดสินใจปลูกยางพาราโดยถือว่า การเพิ่มขึ้นของเกษตรกรที่ปลูกยางพาราและการพูดคุยในกลุ่มเป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวควบคุมให้เกิดการตัดสินใจเร็วขึ้น

ในขณะที่การสนับสนุนของคนในครอบครัว มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 (13) ที่มีส่วนทำให้เกษตรกรเลือกปลูกยางพาราเป็นอย่างมาก เนื่องจากการอยู่ในครอบครัวเดียวกันย่อมช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งสมาชิกบางคนที่ได้รับข้อมูลที่จะทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีโอกาสในการช่วยลดหนี้สิน ทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถส่งลูกให้เรียนได้ในระดับสูง ก็เลือกที่จะปรึกษาแนะนำแก่หัวหน้าและสมาชิกภายในครอบครัว โดยเฉพาะหัวหน้าครอบครัวจะมีอำนาจในการตัดสินใจทางการเกษตรมากกว่าสมาชิกคนอื่น ผลจากการสอบถามเกษตรกรพบว่าร้อยละ 95.8 ของเกษตรกรที่ตัดสินใจปลูกยางพาราจากการสนับสนุนของคนภายในครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีความสำคัญ

นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอยู่เป็นประจำ มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 (17) ซึ่งการพบปะเกษตรกร หัวหน้าชุมชน และเจ้าหน้าที่ต่างๆ ที่มาจากหลายพื้นที่ เมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีเพื่อนหรือญาติพี่น้องที่อยู่ต่างถิ่น เมื่อมาอยู่รวมกันก็จะมีการพูดคุยและแนะนำสิ่งที่ดีแก่กัน ทำให้เป็นการติดต่อสื่อสารที่มีความหลากหลายโดยอาศัยกิจกรรมชุมชนหรืองานประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนเป็นตัวเชื่อมที่ทำให้มีการรับรู้ข้อมูลใหม่ๆ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การทอดกฐิน สงกรานต์ งานแต่งงาน เป็นต้น และการมีตำแหน่งทางสังคมไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชนหรือหัวหน้ากลุ่มต่างๆ ก็มีโอกาที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารใหม่จากการประชุมนอกสถานที่ การดูงาน และการนัดประชุมสมาชิกภายในกลุ่ม แม้ว่าจะมีความสำคัญไม่มากและถูกเลือกให้อยู่ในความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 (28) และมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยทางด้านสังคม/วัฒนธรรมนี้ แต่ถ้าเปรียบเทียบกับเกษตรกรทั่วๆ ไปที่ไม่ได้มีตำแหน่งใดๆ ก็จะมีคามได้เปรียบในการรับรู้ข้อมูลที่ใหม่และมีความหลากหลายมากกว่า

5) ปัจจัยทางด้านกายภาพและการยอมรับ

ปัจจัยทางด้านกายภาพถูกเลือกให้มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 จากปัจจัยทั้งหมด ซึ่งถือว่าเกษตรกรให้ความสำคัญน้อย อาจเนื่องมาจากการสังเกตเห็นเกษตรกรที่ปลูกยางมาก่อนสามารถปลูกได้ และสภาพของพื้นที่ก็ไม่ได้มีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นยางพาราพันธุ์ RRIM 600 ยังเหมาะสำหรับการปลูกในพื้นที่เชิงเขาและสามารถทนแล้งได้ อย่างไรก็ตามการกำหนดตัวแปรต่างๆ ของปัจจัยทางกายภาพพบว่า การเลือกตอบของเกษตรกรให้ความสำคัญกับความสะดวกในการเดินทางเข้าไปในสวนยางพารามากเป็นลำดับที่ 1 (11) เนื่องจากการปลูกยางพาราจำเป็นต้องมีการเข้าไปจัดการดูแลสวนอยู่เป็นประจำเช่น การตัดหญ้า การแต่งกิ่ง การใส่ปุ๋ย เป็นต้น หากการเดินทางเข้าไปมีความยากลำบากจะทำให้ขาดการดูแลสวนยางพาราอย่างทั่วถึง เช่น การตัดหญ้าพร้อมกับการแต่งกิ่ง การแต่งกิ่งพร้อมใส่ปุ๋ย หรือใส่ปุ๋ยอย่างเดียวยปีละ 1 ครั้ง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้

เกิดผลเสียต่อยางพารา โดยการเข้าไปตัดหญ้าในสวนยางพาราเพื่อป้องกันการเกิดไฟไหม้ เป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์มีพิษ และให้รากต้นยางได้รับธาตุอาหารอย่างเต็มที่ ส่วนการตัดแต่งกิ่งเพื่อให้ต้นยางเจริญเติบโตได้ดีและขึ้นเป็นลำต้นตรงสูง ซึ่งจะทำให้ได้หน้ายางและเนื้อยางมากกว่าต้นยางที่ต่ำ สำหรับการใส่ปุ๋ยเพื่อเร่งการเจริญเติบโตของต้นยางและเป็นการเพิ่มปริมาณน้ำยางซึ่งมีความจำเป็นอย่างมาก ซึ่งจากการสังเกตต้นยางของสวนเกษตรกรในพื้นที่ที่มีอายุ 3 ปีเท่ากันแต่แตกต่างกันที่มีการใส่ปุ๋ยและไม่ใส่ปุ๋ย ต้นยางจะมีขนาดลำต้นและความสูงที่ต่างกัน ซึ่งการจัดการสวนยางพาราจากขั้นตอนเหล่านี้จะมีช่วงเวลาที่เหมาะสม หากระยะเวลาที่จะไปจัดการพร้อมกันบางครั้งย่อมจะทำให้ต้นยางเจริญเติบโตไม่เต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปสวนยางพาราอย่างเร่งด่วนเมื่อเกิดไฟไหม้ ซึ่งความสะดวกของการเดินทางจะทำให้เกษตรกรคนอื่นสามารถเข้าไปช่วยจัดการไฟป่าได้เร็วขึ้นทำให้เกิดความเสียหายต่อต้นยางน้อยลง นอกจากนี้เกษตรกรยังให้เหตุผลว่าถ้าการเข้าถึงสวนยางพาราเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากแล้วจะเป็นปัญหาต่อการเข้าไปกรีดยและเก็บน้ำยางในอนาคต เพราะต้องเข้าไปเกือบทุกวัน ส่วนการทำยางแผ่นนั้นสามารถขนน้ำยางจากสวนมาทำที่บ้านได้ อย่างน้อยที่สุดการเดินทางเข้าไปในสวนยางพาราควรจะเป็นรถจักรยานยนต์ เพราะสามารถขนน้ำยางกลับออกมาได้ด้วยและสะดวกมากกว่ารถจักรยาน ผลจากการสอบถามเกษตรกรพบว่า สวนยางพาราของเกษตรกรมีการเดินทางเข้าไปได้โดยรถจักรยานยนต์และรถยนต์ มีค่าเกือบเท่ากันคือ คิดเป็นร้อยละ 48.15 และ 49.38 ตามลำดับ ในขณะที่การเดินทางเข้าไปโดยการเดินเท้ามีเพียงร้อยละ 2.47 เท่านั้น

ดินที่เหมาะสมมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 (15) รองลงมาจากความสะดวกในการเข้าถึงสวนยางพาราของเกษตรกร จากข้อมูลจากกรมวิชาการเกษตร พบว่าดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกยางพารามีลักษณะของเนื้อดินเป็นดินร่วนเหนียวจนถึงดินร่วนทราย เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีหน้าดินลึกไม่น้อยกว่า 1 เมตร และไม่มีชั้นหินแข็งหรือชั้นดินดาน มีการระบายน้ำและการถ่ายเทอากาศดี และมีความเป็นกรดปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ คือมีค่า pH ประมาณ 4.5 – 5.5 ในขณะที่ข้อมูลศึกษาของสถาบันวิจัยยาง พบว่าในพื้นที่ที่เป็นภูเขา ดินที่มีหินปะปน ซึ่งมีคุณสมบัติในการฟูฟองหรือสลายตัวได้ง่ายก็สามารถปลูกยางพาราได้ ส่วนดินที่มีชั้นดินดานอยู่ด้านใต้ที่มีลักษณะเป็นแผ่นแข็งต่อเนื่องกันจะทำให้รากยางพาราแทรกตัวลงไปไม่ได้ จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบถึงดินที่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกยางพาราได้อย่างแท้จริง แต่จำเป็นต้องนำดินมาวิเคราะห์ในห้องทดลองทั้งทางด้านกายภาพ เคมีและชีวภาพ ซึ่งความเป็นจริงทำได้ยาก ในขณะที่การสำรวจที่ดินของเกษตรกรตรวจสอบลักษณะพื้นที่จากเจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมการทำสวนยางพาราจังหวัดว่าดินในพื้นที่เป็นอย่างไร และสามารถปลูกยางพาราได้หรือไม่ เจ้าหน้าที่ได้ใช้แบบสำรวจซึ่งได้ระบุชนิดของดินคือ ดินเหนียว ดินร่วน ดินทราย ดินลูกรัง และดินที่มีชั้นหินดินดาน นอกจากนี้ก็

มีการวัดความลึกของหน้าดินว่าน้อยกว่าหรือมากกว่า 50 เซนติเมตรเท่านั้น ในขณะที่คุณสมบัติอื่นๆ ของดินไม่ได้มีการวัด และส่วนใหญ่การปลูกยางพาราของเกษตรกรจะอยู่บนเชิงเขาและภูเขา ซึ่งมีลักษณะเป็นดินลูกรังหรือดินศิลาแลง แม้ว่าผลจากการสอบถามข้อมูลจากเกษตรกรในชนิดของดินจะมีความหลากหลายไปบ้าง เนื่องจากในสวนยางพาราของเกษตรกรประกอบไปด้วยดินหลายชนิดตามความคิดเห็นของเกษตรกร ซึ่งบางครั้งเกษตรกรจะบอกมาทั้งดินชั้นบนและดินชั้นล่าง ทำให้ต้องมีการเลือกและจัดไว้ในกลุ่มที่เหมาะสม โดยผลลัพธ์ที่ได้จากดินในสวนยางพาราของเกษตรกรได้แก่ ดินร่วน ดินทราย ดินร่วนปนทราย ดินร่วนปนเหนียว ดินทรายปนเหนียว และดินศิลาแลง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 14.65 8.28 12.74 10.83 10.83 และ 42.68 ของจำนวนสวนยางพาราของเกษตรกร ตามลำดับ โดยดินศิลาแลงเป็นดินที่มีสัดส่วนมากที่สุด ในขณะที่ดินร่วนปนทรายมีสัดส่วนน้อยที่สุด ตามหลักทางวิชาการแล้วดินที่ดีควรเป็นดินร่วนปนเหนียว ไปจนถึงดินร่วนปนทราย แต่ตามความคิดเห็นของเกษตรกรพบว่า ดินในสวนยางของตัวเองเป็นดินที่มีความเหมาะสมซึ่งสามารถปลูกพืชได้ทุกชนิด แต่ก็ยังเลือกเป็นลำดับที่ 2 รองจากการเข้าถึงพื้นที่

ลำดับความสำคัญต่อมา คือ การมีปริมาณน้ำเพียงพอ ซึ่งเป็นตัวแปรที่เกษตรกรเลือกเป็นอันดับ 3 (21) เนื่องจากการมีปริมาณน้ำเพียงพอนั้นเกษตรกรไม่ได้มองไปที่ปริมาณน้ำฝนอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับปริมาณน้ำที่กักเก็บในอ่างเก็บน้ำและน้ำห้วยด้วย โดยการปลูกพืชชนิดอื่นๆ หรือยางพาราบางครั้งยังอาศัยน้ำจากน้ำห้วยหรือประปาภูเขาที่มาจากอ่างเก็บน้ำในหมู่บ้าน ซึ่งบ้านน้ำมินก็มีอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำมิน ส่วนบ้านสาทมี่มีอ่างเก็บน้ำห้วยบง จากการสอบถามเกษตรกรพบว่า มีเกษตรกรที่ใช้แหล่งน้ำจากที่อื่นๆ ด้วยนอกเหนือจากน้ำฝนอย่างเดียวได้แก่ น้ำห้วยและน้ำประปาภูเขาถือเป็นร้อยละ 33.33 และ 2.5 ตามลำดับ ซึ่งข้อมูลจากสถาบันวิจัยยาง ปี พ.ศ. 2545 ได้กำหนดไว้ว่า ปริมาณน้ำฝนที่เหมาะสมสำหรับการปลูกยางพาราไม่ควรต่ำกว่า 1,250 มิลลิเมตรต่อปี ในขณะที่ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบ 11 ปี (พ.ศ. 2536 – 2546) ข้อมูลจากกรมอุตุนิยมวิทยา ปี พ.ศ. 2547 ของบ้านน้ำมินและบ้านสาทมี่ค่าเท่ากับ 1,380.56 และ 1,381.90 มิลลิเมตรต่อปี ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกันมากและมีค่ามากกว่าปริมาณน้ำฝนขั้นต่ำที่กรมวิชาการเกษตรได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามจากสภาพความเป็นจริงแล้ว เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางด้านกายภาพแล้วบ้านน้ำมินจะมีความแห้งแล้งมากกว่าบ้านสาหลายเท่า ในขณะที่หมู่บ้านทั้งสองมีข้อมูลปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยและมีอ่างเก็บน้ำในแต่ละหมู่บ้านเหมือนกัน

ความลาดชันของพื้นที่เหมาะสมมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 (24) ที่เกษตรกรนำมาพิจารณาในการเลือกปลูกยางพารา แม้ว่าเกษตรกรจะไม่เข้าใจความหมายของหน่วยวัดความลาดชันที่มีค่าเป็นองศา แต่จากการปลูกพืชชนิดเดิมก่อนจะเปลี่ยนมาปลูกยางพาราเป็นพื้นที่เชิงเขา หรือบนพื้นที่บนภูเขาที่ทางเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสำหรับการปลูกพืชเดิมไม่ได้ห้ามให้ปลูกก็แสดงว่าสามารถ

นำมาปลูกยางพาราได้ และจากการสำรวจพื้นที่ปลูกยางพาราของเกษตรกรใน 2 หมู่บ้าน ยังไม่พบพื้นที่ที่ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นแบบขั้นบันได แม้ว่าส่วนใหญ่จะปลูกบนพื้นดินเชิงเขา และจากแบบสำรวจของเจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดพะเยาเพื่อประเมินที่ดินของเกษตรกรที่มีคุณสมบัติจะเข้าร่วมโครงการพบว่า ได้มีการระบุสภาพพื้นที่ความลาดชัน 3 ระดับ ได้แก่ ไม่เกิน 15 องศา ระหว่าง 16 – 30 องศา และเกิน 30 องศา ในขณะที่ข้อมูลจากการวิชาการเกษตร พบว่าความลาดชันที่มีความเหมาะสมต่อการปลูกยางพาราต้องมีไม่เกิน 35 องศา แต่ถ้าความลาดชันมากกว่า 15 องศา ต้องปรับพื้นที่ให้เป็นแบบขั้นบันได และปลูกพืชคลุมดิน เพื่อป้องกันการชะล้างของหน้าดิน และจากการสอบถามข้อมูลสภาพพื้นที่ปลูกยางพาราของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรมีการปลูกยางพาราบนเชิงเขา (ร้อยละ 51.02) เนินเขา (ร้อยละ 31.97) พื้นที่ราบ (ร้อยละ 9.52) และบนภูเขา (ร้อยละ 7.48) อย่างไรก็ตามการไม่พบพื้นที่ปลูกยางพาราที่เป็นแบบขั้นบันได ไม่ได้หมายความว่าความลาดชันทั้งหมดจะไม่เกิน 15 องศา ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกยางพารา ก่อนที่จะมีโครงการของรัฐบาลและมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์เข้ามาตรวจสอบ แต่เกษตรกรต้องการสิ่งง่ายในการจัดการ แม้ว่าจะรู้ว่าต้องทำแบบขั้นบันได ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ไม่เข้ามาตรวจสอบ ไม่ต้องการเสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม และไม่มีผลกระทบต่อความเสียหายจากภัยธรรมชาติ เกษตรกรก็จะทำต่อไป แม้ว่าเกษตรกรจะคิดว่าเป็นสิ่งสำคัญแต่ก็ไม่ปฏิบัติตาม

การเกิดน้ำท่วมขังในพื้นที่ปลูกยางพารา เกษตรกรให้ความสำคัญน้อย โดยมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 (27) เนื่องจากพื้นที่ปลูกยางพาราส่วนใหญ่อยู่บนเชิงเขา ซึ่งเป็นพื้นที่ลาด ไม่มีปัญหาในเรื่องของน้ำท่วมขัง เช่นเดียวกับการปลูกข้าวบนพื้นที่ราบ หรือพื้นที่ราบลุ่ม ในขณะที่การส่งเสริมการปลูกยางพาราของรัฐบาลและเอกชนก็ไม่แนะนำให้ปลูกในพื้นที่ดังกล่าว เพราะจะทำให้รากต้นยางเน่าและตาย จากข้อมูลที่ได้จากการสอบถามเกษตรกรพบว่ามีเพียงร้อยละ 9.52 ของจำนวนพื้นที่ปลูกยางพาราของเกษตรกรเท่านั้นที่ปลูกอยู่บนพื้นที่ราบ ซึ่งก็ได้มีการถมที่ดินให้สูงขึ้นจากระดับเดิม

ในขณะที่การพิจารณาระดับความลึกของน้ำใต้ดิน เกษตรกรเลือกให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 6 (30) และมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยทางด้านกายภาพนี้ ในปัจจัยทางด้านกายภาพ เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดพะเยาอยู่บนพื้นที่สูงมีระดับความสูงตั้งแต่ 240 เมตรขึ้นไปจากระดับน้ำทะเลปานกลาง นอกจากนั้นจากข้อมูลจากกรมทรัพยากรน้ำบาดาล พบว่าบ้านน้ำมินมีระดับความลึกของบ่อน้ำใต้ดินตั้งแต่ 22 เมตรลงไป ส่วนที่บ้านสามีระดับความลึกตั้งแต่ 9 เมตรลงไป ในขณะที่ข้อมูลจากกรมวิชาการเกษตรได้กำหนดไว้ว่า การปลูกยางพาราที่เหมาะสมนั้นควรมีระดับความลึกของน้ำใต้ดินมากกว่า 1 เมตรลงไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าระดับของน้ำใต้ดินไม่มีอิทธิพลต่อการปลูกยางพาราของจังหวัดพะเยา

6) ปัจจัยในระดับบุคคลและการยอมรับ

ปัจจัยในระดับบุคคลเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 6 และมีความสำคัญน้อยที่สุดจากการเลือกของเกษตรกร ที่มีส่วนในการตัดสินใจปลูกยางพารา แม้ว่าโดยมีลักษณะการชอบทดลองปลูกพืชใหม่ของเกษตรกร มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 1 (16) เนื่องจากถ้ามีทางเลือกที่หลากหลายในการปลูกพืชที่จะทำให้ได้ผลตอบแทนมากกว่าพืชเดิมเกษตรกรก็ต้องที่จะลองทดลองปลูก โดยต้องมีความสอดคล้องกับปัจจัยอื่นๆ ที่สนับสนุนให้มีความเป็นไปได้ในการเลือก เช่น สามารถแบ่งพื้นที่สำหรับปลูกพืชใหม่จากพืชเดิมบางส่วนที่ไม่ทำให้มีผลตามรายได้มากนัก สภาพพื้นที่มีความเหมาะสมสำหรับปลูกพืชชนิดนั้น ต้นทุนการผลิตต่ำ มีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ มีราคาเป็นที่พึงพอใจ เป็นต้น ในขณะที่บางครั้งการเลือกปลูกพืชใหม่ของเกษตรกรไม่ได้เกิดจากความชอบส่วนตัวซึ่งเป็นปัจจัยภายใน แต่ได้รับแรงกดดันมาจากปัจจัยภายนอกที่ทำให้ต้องการเกิดความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการปลูกพืชเดิมที่ให้ผลลัพท์ไม่เป็นที่น่าพอใจ เกษตรกรส่วนใหญ่จะเลือกยอมรับสิ่งที่ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยไม่ได้มองถึงความพึงพอใจในการปลูกพืชชนิดนั้น ถ้าขายได้ราคาไม่ดีก็ต้องการที่จะเปลี่ยนไปทำพืชอื่นที่ให้อายุได้หรือผลตอบแทนที่ดีกว่า โดยการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำรงชีวิต

ส่วนระดับอายุของเกษตรกรมีผลไม่มากนักต่อการเลือกปลูกยางพารา และมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 (29) เพราะเกษตรกรอยู่ในวัยแรงงานที่สามารถทำงานได้อีกหลายปี นอกจากนั้นการปลูกยางพารายังสามารถให้ลูกหลานทำต่อเนื่องได้ บางครั้งเกษตรกรที่มีอายุมากแต่มีความสามารถจ้างแรงงานปลูกยางได้ ก็มีพบเห็นอยู่ในพื้นที่ศึกษา

ส่วนการมีหรือไม่มีความรู้เรื่องยางพาราก่อนปลูก ไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกปลูกยางพาราของเกษตรกร โดยมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 (32) เนื่องจากความรู้ในเรื่องยางพาราของเกษตรกรจะมาจากการอบรมของเจ้าหน้าที่ และเกษตรกรที่มีการปลูกยางพารามาก่อน ในช่วงแรกของการปลูกยางพาราในจังหวัดพะเยา ความรู้และประสบการณ์ ซึ่งมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 (34) เป็นสิ่งจำเป็นในการตัดสินใจปลูก เพราะต้องการมีการศึกษาถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหลังจากการกรีดยาง แต่เมื่อยางพาราสามารถให้น้ำยางและขายผลผลิตได้ ก็ถือว่าประสบความสำเร็จและเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรกลุ่มใหม่ที่สนใจต่อไป โดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ที่สะสมและประสบการณ์ในการไปทำงานในสวนยางพาราที่ภาคใต้เช่นเดียวกับกลุ่มเกษตรกรรุ่นแรก ในขณะที่ปัจจุบันความตื่นตัวในการปลูกยางพารามีมากขึ้นมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาแนะนำความรู้ คอยช่วยเหลือ และเป็นที่ปรึกษาปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับยางพาราของเกษตรกร ทำให้ความรู้และประสบการณ์ก่อนปลูกสำหรับเกษตรกรในพื้นที่คิดว่าไม่มีความสำคัญ เช่นเดียวกับระดับการศึกษา ที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 (33) ซึ่งไม่จำเป็นว่าเกษตรกรที่ปลูกยางพาราจะต้องมี

การศึกษาที่สูง ในขณะที่ความเป็นจริงเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่ำก็สามารถปลูกยางพาราได้ สังกะตจากผลของการสอบถามเกษตรกรในหมู่บ้าน พบว่าเกษตรกรที่ปลูกยางพาราร้อยละ 71.7 จบ การศึกษาชั้นประถม โดยเฉพาะชั้นประถมปีที่ 4 มีถึงร้อยละ 34.2 ระดับการศึกษาจึงไม่ใช่สิ่งสำคัญ ในการเลือกที่จะปลูกยางพาราของเกษตรกร แต่อาจจะมีส่วนช่วยในเรื่องของการตัดสินใจได้เร็วขึ้น ในการยอมรับ เพราะสามารถค้นคว้าและเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายกว่า

4.7 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพารา

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกรนั้นได้ใช้ แบบสอบถามเช่นเดียวกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับ แต่มีการกำหนดตัวแปรในแต่ละ ปัจจัยที่แตกต่างกัน ผลของการศึกษาพบว่า การเลือกไม่ปลูกยางพาราของเกษตรกรให้ ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ปัจจัยทางด้านกายภาพ ปัจจัยใน ระดับบุคคล การติดต่อสื่อสาร สังคม/วัฒนธรรม และการเมือง/องค์กรการแพร่กระจาย ตามลำดับ โดยแสดงตารางผลคะแนนเปรียบเทียบตัวแปรต่างๆ ในแต่ละปัจจัยของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านและ คะแนนรวม ซึ่งทำให้เห็นความแตกต่างของการตัดสินใจไม่ยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกร (ตาราง 4.13) ในขณะที่ค่าคะแนนรวมของตัวแปรที่มีค่ามากที่สุด 5 ตัวแปรแรก ได้แก่ การขาด แคลนเงินทุน (ปัจจัยเศรษฐกิจ) ความยากลำบากในการเดินทางเข้าไปในพื้นที่ (ปัจจัยกายภาพ) การไม่ชอบทดลองปลูกพืชใหม่ (ปัจจัยระดับบุคคล) การขาดแคลนที่ดินปลูกยางพารา (ปัจจัย เศรษฐกิจ) และการขาดการติดตามข่าวสารจากหนังสือและเอกสารเกี่ยวกับยางพารา (ปัจจัยการ ติดต่อสื่อสาร) ซึ่งตัวแปรเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหลักของการไม่ยอมรับการปลูก ยางพารา โดยจะแสดงเป็นตารางลำดับคะแนนที่แท้จริงที่ได้มาจากแบบสอบถามของเกษตรกร

ตาราง 4.13 ลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการไม่ปลูกยางพาราของเกษตรกร

ข้อมูล	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	ค่าคะแนน	ลำดับ	ค่าคะแนน	ลำดับ	ค่าคะแนน	ลำดับ
ปัจจัยทางด้านกายภาพ						
ดินไม่เหมาะสม	42	10	39	8	81	9
ระดับน้ำใต้ดินตื้น	10	27	12	21	22	28
ความลาดชันมากเกินไป	25	21	28	13	53	22
พื้นที่มีน้ำท่วมขัง	13	25	15	19	28	27
ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ	46	6	49	4	95	6
ความยากลำบากในการเดินทางเข้าไปในพื้นที่	51	4	61	2	112	2
มีความเสี่ยงสูงในการเกิดไฟฟ้า	35	13	30	12	65	16

ข้อมูล	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	ค่าคะแนน	ลำดับ	ค่าคะแนน	ลำดับ	ค่าคะแนน	ลำดับ
ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ						
ต้นทุนการผลิตสูง	45	7	49	4	94	7
ขาดแคลนเงินทุน	55	1	64	1	119	1
มีหนี้สินมาก	39	11	36	9	75	12
ไม่มีที่ดิน	48	5	51	3	99	4
ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์	28	19	44	7	72	13
ขาดแหล่งกู้ยืมเงิน	44	8	45	6	89	8
ขาดแคลนแรงงาน	7	29	14	20	21	29
ความไม่แน่นอนของตลาดในอนาคต	27	20	26	15	53	22
ความไม่แน่นอนของราคาในอนาคต	30	17	28	13	58	19
พืชเดิมให้ผลผลิตคืออยู่แล้ว	24	22	44	7	68	14
รอนานกว่าจะเปิดกรีดได้	34	14	46	5	80	10
ปัจจัยทางด้านสังคม/วัฒนธรรม						
ครอบครัวไม่สนับสนุน	33	15	33	11	66	15
ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน	15	23	19	18	34	26
ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเดิม	43	9	34	10	77	11
ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร						
ขาดการติดตามข่าวสารจากวิทยุ	38	12	34	10	72	13
ขาดการติดตามข่าวสารจากโทรทัศน์	30	17	24	17	54	21
ขาดการติดตามข่าวสารจากหนังสือและเอกสาร	52	3	44	7	96	5
ไม่ได้รับการชักชวนให้ปลูกจากเพื่อนบ้าน	24	22	15	19	39	25
ขาดการติดต่อกับเจ้าหน้าที่	29	18	27	14	56	20
ปัจจัยทางการเมือง/องค์กรการแพร่กระจาย						
ขั้นตอนการสมัครเข้าร่วมโครงการปลูกยางกับ	8	28	12	21	20	30
หน่วยงานรับสมัครอยู่ไกล เดินทางไปลำบาก	10	27	12	21	22	28
ที่ดินไม่อยู่ในเงื่อนไขโครงการปลูกยางของ	13	25	28	13	41	24
ความไม่สนใจของเจ้าหน้าที่ในการแนะนำให้	11	26	11	22	22	28
ปัจจัยในระดับบุคคล						
ระดับการศึกษาต่ำ	14	24	14	20	28	27
อายุมาก	32	16	27	14	59	18
ไม่มีความรู้พื้นฐานเรื่องยางพารา	24	22	25	16	49	23
ไม่มีประสบการณ์การปลูกยางพารา	34	14	28	13	62	17
ไม่ชอบทดลองปลูกพืชใหม่	54	2	51	3	105	3

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

N = 60

N = 60

N = 120

1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและการไม่ยอมรับ

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพารา ซึ่งเกษตรกรได้ให้ความสำคัญกับการขาดแคลนเงินทุนมากเป็นลำดับที่ 1 (1) ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ำมินและบ้านสาได้ให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 1 เช่นกัน จากตาราง 4.14 พบว่า การเลือกให้ความสำคัญของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้าน จะมีการกระจายในระดับที่เท่าๆ กัน แต่โดยคะแนนรวมแล้วเกษตรกรบ้านสาจะมีคะแนนมากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน เพราะมองถึงความสำคัญของเงินทุนมากกว่า โดยมีความสอดคล้องกับความเจริญของหมู่บ้านที่ได้รับอิทธิพลจากความเป็นเมือง โดยให้ความสำคัญมากกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ความสำคัญของการเลือกตัวแปรนี้ เนื่องจาก เกษตรกรอยู่ในชนบทมีรายได้น้อยกว่าจากการทำการเกษตร นอกจากนั้นรายได้ทางการเกษตรนั้นเป็นรายได้ที่คิดต่อปี เช่น การปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วลิสง และหอมแดง มีระยะเวลาในการปลูกและเก็บเกี่ยว 3 – 4 เดือน ซึ่งใน 1 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่จะขายได้ครั้งเดียว ในขณะที่เกษตรกรต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นรายวัน เกษตรกรที่ว่างจากการทำการเกษตรของตนเองจะรอการรับจ้างทำงานต่างๆ จากผู้ว่าจ้าง เช่น คนข้าวโพด พ่นยา จัดเก็บหอมในโรงตากเพื่อทำให้แห้ง เป็นต้น แต่สำหรับเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินก็จะรับจ้างอย่างเดียวตลอดทั้งปี ถ้ามีมากก็ให้มาก ถ้าไม่มีการจ้างก็ไม่มีความหมาย เพราะไม่รู้จะทำอะไรนอกจากการเก็บของป่าและพืชผักตามบริเวณบ้านเพื่อการยังชีพไปในแต่ละวัน และสำหรับเกษตรกรที่มีบุตรหลานยังต้องส่งเงินในเรื่องค่าเล่าเรียนด้วย ไม่มีเงินใช้ที่เพียงพอและเก็บเงินสำหรับการซื้อต้นกล้ายางพารา

ตาราง 4.14 การขาดแคลนเงินทุน

ระดับความสำคัญ	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน
มากที่สุด (5 คะแนน)	4	20	6	30	10	50
มาก (4 คะแนน)	3	12	3	12	6	24
ปานกลาง (3 คะแนน)	5	15	3	9	8	24
น้อย (2 คะแนน)	4	8	5	10	9	18
น้อยที่สุด (1 คะแนน)	0	0	3	3	3	3
ไม่มีความสำคัญ (0 คะแนน)	4	0	0	0	4	0
รวม	20	55	20	64	40	119

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

การขาดแคลนที่ดินสำหรับการปลูกยางพารา มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 (4) ที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ำมินให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 และเกษตรกรบ้านสาให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 จากตาราง 4.15 พบว่า การเลือกให้คะแนนระดับความสำคัญของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านมีความคล้ายกัน นั่นคือ เกษตรกรเลือกให้ความสำคัญมากที่สุด และไม่ให้ความสำคัญ เป็นจำนวนเท่ากัน ซึ่งทำให้ทราบว่า การขาดแคลนที่ดินสำหรับการปลูกยางพารามีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับกับเกษตรกรกลุ่มหนึ่ง ในขณะที่เกษตรกรอีกกลุ่มหนึ่งคิดว่าไม่มีความสำคัญ เนื่องจาก เกษตรกรกลุ่มนี้อาจจะมีที่ดิน แต่ขาดการสนับสนุนทางด้านปัจจัยอื่นที่ทำให้ไม่ยอมรับการปลูกยางพารา เช่น พื้นที่เข้าถึงยาก พื้นที่มีน้ำท่วมขังบ่อย ขาดแคลนแรงงาน เป็นต้น สำหรับคะแนนรวม พบว่าบ้านสาให้ความสำคัญของตัวแปรนี้มากกว่าบ้านน้ำมิน เนื่องจาก พื้นที่เป็นพื้นราบซึ่งส่วนใหญ่มีเอกสารสิทธิ์ มีการเข้มงวดในการตรวจพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ การซื้อขายหรือเช่าพื้นที่ จะทำได้ยากกว่าบ้านน้ำมิน ที่มีพื้นที่บุกรุกป่าไม้เดิมอยู่แล้ว โดยการบุกรุกเพื่อเพิ่มพื้นที่ใหม่สามารถทำได้ง่ายกว่า ความสำคัญของการเลือกตัวแปรนี้ เนื่องจาก เกษตรกรหลายคนอาจจะมีความต้องการปลูกยางพารา แต่เนื่องจากการขาดแคลนที่ดินสำหรับการปลูกยางพารา ทำให้ไม่สามารถที่จะซื้อต้นกล้ายางพารามาปลูกเองหรือการนำที่ดินเข้าร่วมโครงการปลูกยางพาราของรัฐบาล เพื่อรับแจกต้นกล้ายาง การขาดที่ดินของเกษตรกรสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แบบคือ แบบที่ 1 ไม่มีดิน และแบบที่ 2 มีที่ดินแต่นำมาใช้ปลูกพืชอื่นที่มีความจำเป็นมากกว่า เช่น ข้าว และข้าวโพด เพราะสามารถนำมาใช้บริโภคและนำมาขายเพื่อให้ได้ผลตอบแทนอย่างรวดเร็ว ในการนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและใช้คืนเงินกู้จากสถาบันต่างๆ ที่ได้ขี้มมา ซึ่งการปลูกพืชเหล่านี้มีความจำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีพอย่างมาก โดยไม่สามารถจะเปลี่ยนไปปลูกพืชอย่างอื่นได้ ในขณะที่เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินแต่มีเงินเพียงพอที่สามารถจะซื้อที่ดินได้ก็ไม่มีใครต้องการที่จะขายให้เพราะส่วนใหญ่จะนำมาปลูกยางพารา หลังมีกระแสการตื่นตัวในเรื่องการปลูกยางพาราภายในหมู่บ้าน ทำให้ที่ดินมีราคาเพิ่มสูงขึ้นจากไร่ละประมาณ 3,000 บาท กลายเป็นไร่ละ 5,000 – 8,000 บาท สำหรับที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และ 10,000 – 30,000 บาท สำหรับที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์

ตาราง 4.15 การขาดแคลนที่ดินปลูกยางพารา

ระดับความสำคัญ	บ้านน้ำมื่น		บ้านสา		รวม	
	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน
มากที่สุด (5 คะแนน)	6	30	6	30	12	60
มาก (4 คะแนน)	1	4	2	8	3	12
ปานกลาง (3 คะแนน)	3	9	2	6	5	15
น้อย (2 คะแนน)	2	4	3	6	5	10
น้อยที่สุด (1 คะแนน)	1	1	1	1	2	2
ไม่มีความสำคัญ (0 คะแนน)	7	0	6	0	15	0
รวม	20	48	20	51	40	99

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

การมีต้นทุนการผลิตสูงของยางพารา มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 (7) ที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพารา ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตของพืช 4 ชนิด ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วลิสง และยางพารา (ตาราง 4.16) จะพบว่ายางพารามีราคาต้นทุนต่อไร่สูงกว่าพืชอื่น โดยเฉพาะค่าพันธุ์ และค่าแรงงาน แม้ว่าการปลูกยางพาราจะมีการคิดต้นทุนต่อปี เช่นเดียวกับพืชชนิดอื่น แม้ในปีต่อไปจะเสียเฉพาะค่าปุ๋ยและสารเคมีเล็กน้อยเท่านั้น แต่เกษตรกรก็ไม่เลือกปลูกเพราะการลงทุนครั้งแรกใช้เงินมากและรอนาน ซึ่งก็ไม่แน่ใจว่าจะได้ผลผลิตดีเหมือนเกษตรกรคนอื่นหรือไม่

ตาราง 4.16 ต้นทุนการผลิตพืชอื่นกับยางพารา

พืช	ค่าพันธุ์	ค่าเตรียมดิน	ค่าสารเคมี	ค่าปุ๋ยเคมี	ค่าแรง ปลูก - เก็บ	รวมต้นทุน
ข้าว	112	250	100	240	800	1,502
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	140	200	225	250	600	1,415
ถั่วลิสง	420	400	0	500	700	2,020
ยางพารา	1,350	500	100	250	850	3,050

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาว, 2546.

การขาดแหล่งกู้ยืมเงิน มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 (8) ที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพารา เนื่องจากการเลือกกู้ยืมของเกษตรกรส่วนใหญ่มาจากสถาบันการเงินของรัฐบาลคือ ธกส. เนื่องจากมีอัตราดอกเบี้ยต่ำและสามารถผ่อนชำระได้ แต่การทำสัญญาระหว่างเกษตรกรและสถาบันมีความยุ่งยาก เช่น ปล่อยให้เกษตรกรนำหลักฐานมาสมัครในวันที่กำหนด แต่เจ้าหน้าที่ไม่มา เพราะติดธุระ หลักฐานไม่ครบจะต้องกลับไปนำมาใหม่ ซึ่งอาจจะเกิดความผิดพลาดจากตัว

เกษตรกรเองที่ไม่รอบคอบหรือความรู้ หลักฐานการสมัครครบและมีการดำเนินงานให้กู้เงินได้ แต่ยังไม่ได้รับเงิน เกษตรกรต้องเข้ามาตรวจเช็คว่าจะมาเมื่อไร และการนัดมารับเงินของเกษตรกร จากเจ้าหน้าที่ แต่ได้รับจำนวนเงินเพียงครึ่งหนึ่งของเงินที่อนุมัติแล้วให้มารับอีกครั้งต่อไป สร้างความลำบากให้กับเกษตรกรในการเดินทางบ่อยๆ เพราะเกษตรกรต้องเดินทางไกลระหว่างบ้านและสถาบันการเงิน (บ้านน้ำมินระยะทางไปกลับ 70 กิโลเมตร ส่วนบ้านสา 40 กิโลเมตร) นอกจากนั้น ยังมีความล่าช้าจากกระบวนการพิจารณาของหน่วยงานรัฐบาลด้วย ในขณะที่การกู้เงินจากนายทุนมีอัตราดอกเบี้ยสูง ส่วนธนาคารหมู่บ้านมีจำนวนเงินให้กู้้น้อย และระยะเวลาในการกำหนดคืนเร็ว สิ่งเหล่านี้ทำให้เกษตรกรบางคนไม่เลือกที่จะกู้เงินเพื่อนำมาปลูกยางพารา

ความยาวนานของการรอผลผลิตยางพารา มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 (10) ที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพารา เนื่องจาก ยางพาราเป็นไม้ยืนต้นที่ต้องใช้ระยะเวลา 6 ปี ในการปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตเช่นเดียวกับไม้ยืนต้นหรือไม้ผลอื่นๆ เช่น ลำไย มะม่วง ลิ้นจี่ เป็นต้น นอกจากนั้นในช่วง 3 ปีแรกหลังการปลูกยางพารายังสามารถปลูกพืชแซมระหว่างลำต้นได้ด้วย แต่เกษตรกรก็ไม่เลือกที่จะตัดสินใจปลูก เพราะคิดว่าต้องใช้เวลานานกว่าจะได้เปิดกรีด

การมีหนี้สินมากของเกษตรกรถูกเลือกให้มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 6 (12) ที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพารา เนื่องจาก การมีหนี้สินของเกษตรกรอาจจะไม่ได้มาจากแหล่งเงินกู้แหล่งเดียวบางครั้งมีมากกว่า 2 แหล่ง และมีจำนวนเงินมากที่ต้องทำงานเพื่อนำมาใช้ดอกเบีย และเงินต้น หากจะมีการกู้เงินเพิ่มขึ้นจะทำให้เป็นปัญหาที่ต้องตามมาแก้ไขตอนหลัง และคงจะไม่มี การให้กู้เงินอีกจากแหล่งกู้เงินเดิมที่มีหนี้สินเก่าค้างอยู่ และแหล่งกู้เงินใหม่ที่ได้ตรวจเช็คข้อมูลมาก่อนจากการสอบถามเกษตรกรบางคนพบว่า มีหนี้สินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ 30,000 บาท ในขณะที่บางคนมีมากถึง 60,000 บาท ปัญหาที่ทำให้เกิดหนี้สินก็มาจากการกู้ยืมมาทำการเกษตรแต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเกิดภัยแล้งและโรคแมลงทำลาย

การไม่มีเอกสารสิทธิ์ของที่ดิน มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 7 (13) ที่ทำให้เกษตรกรไม่ยอมรับการปลูกยางพารา เนื่องจาก ทำให้เกษตรกรไม่สามารถนำที่ดินไปสมัครเข้าร่วมโครงการปลูกยางพาราของรัฐบาลในช่วงแรกที่มีการเปิดรับสมัครเฉพาะที่มีเอกสารสิทธิ์เท่านั้น ในขณะที่ในช่วงหลังแม้ว่าจะสามารถนำที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์เข้าร่วมโครงการได้ แต่ก็มีเกษตรกรหลายคนที่ไม่ได้สนใจในการติดตามข่าวจากโครงการของรัฐบาล ที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นเฉพาะที่ดินที่มีการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้เท่านั้น แต่อาจจะเป็นที่ดินที่อยู่นอกเขตป่าไม้และมีการทำกินมาแล้วหลายสิบปี ซึ่งไม่มีการแจ้งของเอกสารสิทธิ์ ในขณะที่เกษตรกรหลายคนมีการแจ้งขอทำเอกสารสิทธิ์ที่ดินจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายครั้ง เช่น กรมที่ดิน และสำนักปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม แต่ก็ยังไม่ได้รับการยืนยันและเข้ามาตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่

เกษตรกรหลายคนกลัวที่จะปลูกยางพาราบนที่ดินของตนเองที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ เนื่องจากคิดว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ให้ปลูก เพราะถ้าปลูกแล้วอาจจะไม่ได้กรีดยางในอนาคต แต่มีเกษตรกรบางคนที่ไม่สนใจและปลูกยางพาราไปแล้ว

ความพอใจกับการปลูกพืชเดิมของเกษตรกร มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 8 (14) ที่ทำให้เกษตรกรไม่ยอมรับการปลูกยางพารา เนื่องจาก เกษตรกรมีความพึงพอใจกับการปลูกพืชเดิม ซึ่งให้ผลผลิตดีอยู่แล้ว เช่น หอมแดง ลำไย ลิ้นจี่ เป็นต้น แม้ว่าจะมีราคาไม่ค่อยดีในบางปีแต่ก็ไม่ทำให้เดือดร้อนมากนัก การเลี้ยงไก่ และสุกร ยังสามารถขายได้กำไร ที่ทำให้มีรายได้มากขึ้น ในขณะที่การจะได้เก็บเกี่ยวผลผลิตจากไม้ผลอื่นในพื้นที่โดยเฉพาะ ลำไย ซึ่งปลูกมาแล้ว 5 ปี เกษตรกรก็ไม่เลือกที่จะเปลี่ยน ไปปลูกยางพาราทันที นอกจากนั้นเกษตรกรที่ทำนาและรับจ้างทั่วไป แต่มีบุตรหลานทำงานอยู่นอกภาคการเกษตรและมีการส่งเงินให้ใช้ในแต่ละเดือน ก็ไม่ต้องการที่จะปลูกยางพาราเช่นกัน

ความไม่แน่นอนของราคาและตลาดในอนาคต มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 9 (19) และ 10 (22) ที่ทำให้เกษตรกรไม่ยอมรับการปลูกยางพารา แม้ว่าปัจจุบันยางพารามีราคาสูง แต่เมื่อมีการปลูกกันมากจะทำให้มีราคาคต่ำ ในอนาคตไม่คุ้มกับการลงทุนเหมือนกับราคาของกระเทียม ลำไย และลิ้นจี่ ที่ผ่านมามีราคาคต่ำและเกษตรกรได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก ซึ่งรัฐบาลจะต้องเป็นผู้แบกรับภาระในการติดตามแก้ไขปัญหาอยู่เสมอ เนื่องจากการเลือกปลูกพืชพร้อมๆ กันเป็นจำนวนมากของเกษตรกร

การขาดแคลนแรงงาน มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 11 (29) และมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ที่ทำให้เกษตรกรไม่เลือกปลูกยางพารา เนื่องจาก เกษตรกรไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการสวนยางทำให้มีปัญหาในการกรีดยางในอนาคต ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยากและมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคแทรกได้มาก หากมีการกรีดยางที่ไม่ถูกต้องตามหลักการวิชาการซึ่งต้องใช้เกษตรกรที่มีความชำนาญเท่านั้น แม้ว่าเกษตรกรจะเคยได้ไปฟังการอบรมเรื่องยางพารา แต่ก็ไม่ได้คิดว่าในอนาคตแรงงานที่กรีดยางจะมีไม่เพียงพอต้นยางที่จะถูกทิ้งไปในบางช่วงโดยเฉพาะฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวและข้าวโพด ซึ่งเกษตรกรกล่าวว่ายางพาราเป็นพืชใหม่และเป็นพืชทางเลือกที่สองสำหรับเกษตรกร นอกจากนั้นคนรุ่นใหม่ยังมีแนวโน้มที่จะไปทำงานนอกภาคการเกษตรเพิ่มมากขึ้นเพราะความยากลำบากของอาชีพเกษตร ปัจจุบันหลายครอบครัวจะมีการส่งลูกไปโรงเรียนให้ลูกได้เรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้นเพื่อจะได้งานที่ดี

2) ปัจจัยทางด้านกายภาพและการไม่ยอมรับ

ปัจจัยทางด้านกายภาพมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 รองมาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่ทำให้เกษตรกรไม่เลือกปลูกยางพาราโดยตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 (2) คือ

ความยากลำบากในการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ำมินให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 และเกษตรกรบ้านสาให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 จากตาราง 4.17 พบว่า การเลือกให้ระดับความสำคัญของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านมีการกระจายอยู่ในแต่ละระดับเท่ากัน แต่คะแนนรวมของเกษตรกรบ้านสา มีมากกว่าเกษตรกรบ้านน้ำมิน เนื่องจาก สภาพพื้นที่บ้านสา มีทั้งพื้นที่ราบและพื้นที่ลาดเขา ซึ่งการเดินทางไปทำไร่นาของเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำบนพื้นที่ราบหรือพื้นที่เชิงเขาเล็กน้อย โดยมองว่าการปลูกยางพาราบนพื้นที่ลาดเขาจะทำให้มีความยากลำบากเข้าถึงพื้นที่ ในขณะที่บ้านน้ำมิน พื้นที่เป็นภูเขา การเดินทางไปทำเกษตรกรรมบนพื้นที่ดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งปกติที่ไม่ทำให้เกิดความยากลำบาก เพราะความเคยชินกับสภาพพื้นที่ จึงให้ระดับความสำคัญในการเข้าถึงพื้นที่น้อยกว่าเกษตรกรบ้านสา ความสำคัญของการเลือกตัวแปรนี้ เนื่องจาก พื้นที่ของเกษตรกรถ้าไม่ได้ใช้ทำนาจะเป็นพื้นที่เชิงเขาหรือบนภูเขาที่ไม่ติดกับถนน แม้ว่าจะจักรยานยนต์ก็เข้าไปได้ยาก ซึ่งต้องใช้ทางเดินเท้า ในขณะที่ด้านติดถนนจะเป็นพื้นที่ของเกษตรกรคนอื่น การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรจะใช้วิธีการเดินแบกหามและนำไปวางไว้ที่ถนนเพื่อจะได้บรรทุกใส่รถยนต์ต่อไป

ตาราง 4.17 ความยากลำบากในการเดินทางเข้าไปในพื้นที่

ระดับความสำคัญ	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน
มากที่สุด (5 คะแนน)	5	25	5	25	10	50
มาก (4 คะแนน)	3	12	3	12	6	24
ปานกลาง (3 คะแนน)	2	6	4	12	6	18
น้อย (2 คะแนน)	3	6	4	8	7	14
น้อยที่สุด (1 คะแนน)	2	2	4	4	6	6
ไม่มีความสำคัญ (0 คะแนน)	5	0	0	0	5	0
รวม	20	51	20	61	40	112

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

การมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอ มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 (6) ที่ทำให้เกษตรกรไม่เลือกปลูกยางพารา เนื่องจากพื้นที่ของเกษตรกรไม่ได้อยู่ใกล้กับแหล่งน้ำทั้งอ่างเก็บน้ำและลำห้วย ทำให้มีการปลูกพืชโดยอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะบ้านน้ำมินสภาพพื้นที่มีความแห้งแล้ง ซึ่งในบางปีการปลูกข้าวโพดก็ได้ผลผลิตไม่มีคุณภาพ ซึ่งเกษตรกรคิดว่าต้นยางพาราจะมีการเจริญเติบโตช้าและจะทำให้ได้น้ำอย่างน้อยไม่คุ้มกับการลงทุนในระยะยาว

เหตุผลที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 (9) ที่ทำให้เกษตรกรไม่เลือกปลูกยางพารา เนื่องจาก ดินไม่เหมาะสมต่อการปลูกยางพารา เกษตรกรบางคนคิดว่าดินบนภูเขาเป็นดินที่ไม่มีคุณภาพเป็นดินลูกรังที่ไม่สามารถจะปลูกยางพาราได้ แต่ก็มีการใช้ดินเหล่านี้ในการปลูกข้าวโพดอยู่เป็นประจำทุกปีและมีการใช้ปุ๋ยบำรุงดินบ้างเป็นบางปีเท่านั้น ซึ่งข้าวโพดเป็นพืชที่ดูดธาตุอาหารในดินเป็นอย่างมาก การใช้ดินปลูกข้าวโพดเป็นเวลานาน โดยไม่มีการใส่ปุ๋ยบำรุงดินทุกปีจะทำให้ดินมีความเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก

ปัญหาความเสี่ยงในเรื่องไฟฟ้า มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 (16) ที่ทำให้เกษตรกรไม่เลือกปลูกยางพารา เนื่องจาก เกษตรกรคิดว่าเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยากในการดูแลรักษาต้นยางในแต่ละปีทั้งก่อนและหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต แม้ว่าเจ้าหน้าที่จะมีการอบรมในเรื่องของการทำแนวป้องกันไฟฟ้า แต่ก็ยังมีความเสี่ยงของการเกิดไฟฟ้าอยู่ เพราะพื้นที่ปลูกยางพาราอยู่บนภูเขาใกล้กับป่าไม้อื่น ซึ่งเป็นไม้ผลัดใบในฤดูแล้งและสามารถเป็นเชื้อเพลิงได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นความลาดชันที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 (22) และความแรงของลมจะมีส่วนทำให้ไฟป่ามีความรุนแรงมากขึ้น ต้นยางพาราที่เกิดไฟป่าจะทำให้น้ำยางไม่ไหล เพราะท่อยางอุดตัน เกษตรกรให้เหตุผลว่าถ้าปลูกมาแล้ว 10 ปี แต่ไฟไหม้วันเดียวก็ต้องเริ่มต้นปลูกใหม่ เช่นเดียวกับเกษตรกรที่ปลูกยางพาราในปี พ.ศ. 2534 ที่สวนยางถูกไฟไหม้ไป 19 ราย จากทั้งหมดที่ปลูก 26 ราย นอกจากนั้นปัญหาลมแรงมากทางภาคเหนืออาจทำให้ต้นยางโค่นล้มได้ง่าย เพราะยางพารามีรากตื้นและการปลูกยางพาราบนพื้นที่สูงชันที่ไม่มีการปรับที่ดินแบบขั้นบันไดจะมีความเสี่ยงต่อการเกิดดินถล่ม เมื่อมีฝนตกจำนวนมากเหมือนกับเหตุการณ์ดินถล่มที่จังหวัดชุมพรในอดีตที่ทำให้มีชาวบ้านเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

พื้นที่น้ำท่วมขังมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 6 (27) ที่ทำให้เกษตรกรไม่เลือกปลูกยางพารา เนื่องจาก เกษตรกรบางคนมีเฉพาะพื้นที่นาซึ่งอยู่บนพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งในฤดูฝนมักจะเกิดน้ำท่วมขังทำให้ไม่สามารถปลูกยางพาราได้ ในขณะที่การซื้อดินมาถมที่มีค่าใช้จ่ายสูง ไม่สามารถจะทำได้ง่าย เพราะพื้นที่ของเกษตรกรบางคนจะอยู่กลางพื้นที่นาของเกษตรกรรายอื่นที่อยู่โดยรอบ ทำให้เกิดการเข้าถึงได้ยาก ส่วนระดับความลึกของน้ำใต้ดิน มีถูกจัดเป็นลำดับที่ 7 (28) และเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยทางด้านกายภาพนี้ ซึ่งเกษตรกรไม่ได้ให้ความสำคัญเลย เพราะพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่บนพื้นที่สูง ซึ่งจะมีระดับน้ำใต้ดินลึกอยู่แล้วไม่เหมือนกับจังหวัดลำพูนที่มีระดับน้ำใต้ดินตื้นน้อยกว่า 1 เมตร โดยเฉพาะในสวนลำไยของเกษตรกรที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำ

3) ปัจจัยในระดับบุคคลและการไม่ยอมรับ

พื้นฐานการตัดสินใจของเกษตรกรในการไม่เลือกปลูกยางพารามาจากปัจจัยในระดับบุคคล ซึ่งมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 รองมาจากปัจจัยทางด้านกายภาพ โดยปัจจัยนี้มีความสำคัญที่แอบแฝงอยู่ในตัวของเกษตรกร โดยการเรียนรู้ของเกษตรกรมาจากการได้ทำและปฏิบัติ ซึ่งทำให้มี

การสะสมอย่างต่อเนื่องและทำให้มีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น เกษตรกรไม่ค่อยตื่นตัวค้นคว้าหาความรู้ใหม่ นอกจากการทำการเกษตรแบบเดิมที่คิดว่าเป็นสิ่งที่ดี โดยได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 (3) ในปัจจุบันนี้ คือ การไม่ชอบทดลองปลูกพืชใหม่ของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ำมินให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 และเกษตรกรบ้านสาให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 จากตาราง 4.18 พบว่า การเลือกระดับความสำคัญของเกษตรกรบ้านน้ำมินมีการเกาะกลุ่มอยู่ในระดับมากที่สุด (2 คน) มาก (8 คน) และปานกลาง (4 คน) ส่วนการเลือกของเกษตรกรบ้านสามีการกระจายตัวในแต่ละระดับที่เท่ากัน เนื่องจาก เกษตรกรบ้านน้ำมินไม่ต้องการเริ่มต้นลงทุนทำการปลูกพืชใหม่ เพราะมีรายได้น้อยหรือมีความเสี่ยงในระหว่างรอกรีดยางพาราในช่วงเวลา 6 – 7 ปี ในขณะที่บ้านสาเกษตรกรมีรายได้โดยเฉลี่ยมากกว่าและมีความเสี่ยงน้อยกว่าในการปลูกยางพารา เพราะอยู่ใกล้แหล่งข้อมูลและการเข้าถึงได้ง่ายของเจ้าหน้าที่ ความสำคัญของการเลือกตัวแปรนี้ เนื่องจาก เกษตรกรคิดว่ายางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจของภาคใต้ ยางพาราเป็นพืชที่ต้องใช้น้ำมาก ต้องปลูกบนพื้นที่ราบ ซึ่งถ้านำมาปลูกบนภาคเหนือและอยู่บนพื้นที่สูงทำให้มีความเสี่ยงต่อการไม่ได้รับผลผลิตที่ดี และอาจจะไม่ได้กรีดยางเป็นเวลาหลายสิบปีเหมือนภาคใต้ ดังนั้นการปลูกยางพาราจึงมีความเสี่ยงอยู่มาก เกษตรกรจึงเลือกที่จะรอคอยผลลัพธ์ของเกษตรกรคนอื่นที่มีการปลูกไปก่อนแล้วเพื่อความแน่นอนต่อการตัดสินใจปลูก

ตาราง 4.18 การไม่ชอบทดลองปลูกพืชใหม่

ระดับความสำคัญ	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน
มากที่สุด (5 คะแนน)	2	10	3	15	5	25
มาก (4 คะแนน)	8	32	5	20	13	52
ปานกลาง (3 คะแนน)	4	12	2	6	6	18
น้อย (2 คะแนน)	0	0	2	4	2	4
น้อยที่สุด (1 คะแนน)	0	0	6	6	6	6
ไม่มีความสำคัญ (0 คะแนน)	6	0	2	0	8	0
รวม	20	54	20	51	40	105

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

การไม่มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านยางพารา มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 (17) และ 4 (23) ที่ทำให้เกษตรกรไม่เลือกปลูกยางพารา แม้ว่าจะมีการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมแต่การลงมือปลูกด้วยตัวเองยังมีความผิดพลาดในขั้นตอนเล็กน้อย ซึ่งจะทำให้ได้ผลผลิตที่ไม่ดี ทำให้ต้นยางตายได้ เช่น เลือกต้นพันธุ์ที่ดี การตัดถุงพลาสติกก่อนการปลูก การตัดกิ่ง

เป็นต้น สำหรับตัวแปรทางด้านอายุ มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 (18) ที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกร เนื่องจาก เกษตรกรมีอายุมาก ในขณะที่เกษตรกรบางคนมีบุตรหลานที่ต้องออกไปทำงานรับจ้างที่โรงงานในเมือง ไม่มีใครสนใจที่จะทำการเกษตร ที่ดินที่อาจจะปล่อยทิ้งร้างไว้ถูกขายไปหรือจ้างให้คนอื่นทำ ส่วนในเรื่องระดับการศึกษา มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 (27) และมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยในระดับบุคคลนี้ โดยจะมีผลต่อการยอมรับสิ่งใหม่ของเกษตรกรได้ช้า โดยไม่ได้ค้นคว้าหาข้อมูลที่เป็นความจริง ไม่สนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และมักจะมีการยึดติดกับความคิดหรือความเชื่อแบบเดิมๆ

4) ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสารและการไม่ยอมรับ

ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 รองลงมาจากปัจจัยในระดับบุคคล การขาดการติดต่อสื่อสารจากแหล่งต่างๆ ทำให้มีอิทธิพลต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร โดยตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 (5) ของปัจจัยนี้ ที่ทำให้เกษตรกรไม่เลือกปลูกยางพารา คือ การขาดข้อมูลข่าวสารจากหนังสือและเอกสารต่างๆ ซึ่งเกษตรกรบ้านน้ำมิน ในความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 และเกษตรกรบ้านสาให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 7 จากตาราง 4.19 พบว่า การเลือกระดับความสำคัญของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้าน มีการกระจายของข้อมูลที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจาก ทำให้ทราบว่าการขาดการติดตามข้อมูลข่าวสารจากหนังสือและเอกสารเกี่ยวกับยางพารา มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกร ความสำคัญของการเลือกตัวแปรนี้ เนื่องจาก ยางพาราเป็นพืชใหม่ที่เพิ่งจะเข้ามาปลูกในจังหวัดพะเยา การพิมพ์หนังสือและเอกสารอาจจะยังมีไม่ทั่วถึงและหาได้ยาก ในขณะที่การอบรมจากเจ้าหน้าที่และมีการแจกเอกสารอาจจะมีจำนวนน้อยซึ่งไม่เพียงพอต่อจำนวนเกษตรกร

ตาราง 4.19 การขาดการติดตามข่าวสารจากหนังสือและเอกสารเกี่ยวกับยางพารา

ระดับความสำคัญ	บ้านน้ำมิน		บ้านสา		รวม	
	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน	จำนวนเกษตรกร	คะแนน
มากที่สุด (5 คะแนน)	5	25	3	15	8	40
มาก (4 คะแนน)	4	16	5	20	9	36
ปานกลาง (3 คะแนน)	2	6	0	0	2	6
น้อย (2 คะแนน)	2	4	2	4	4	8
น้อยที่สุด (1 คะแนน)	1	1	5	5	6	6
ไม่มีความสำคัญ (0 คะแนน)	6	0	5	0	11	0
รวม	20	52	20	44	40	96

ที่มา: การสำรวจ, 2547.

โดยนิสัยส่วนตัวของเกษตรกรอาจจะไม่มีความต้องการในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ จากสื่อวิทยุ ที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 (13) และโทรทัศน์ ที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 4 (21) และถูกมองว่าเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความรำคาญ ซึ่งจะทำให้ขาดข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ในขณะที่บางคนมีการเปิดวิทยุและโทรทัศน์เพื่อความบันเทิงซึ่งจะมีการสอดแทรกข้อมูลที่เป็นประโยชน์อยู่เสมอ นอกจากนี้การขาดการติดต่อจากเจ้าหน้าที่ ที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 (20) อาจจะเป็นที่ตัวเกษตรกรเอง ที่ไม่มีความตื่นตัวในการเข้ารับการอบรมจากเจ้าหน้าที่ โดยอาจจะเป็นเพราะความเกียจคร้าน ขี้ขลาด ติดยึด เป็นต้น เกษตรกรหลายคนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการชักชวนจากเพื่อนบ้านให้ปลูกยางพารา ที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 (25) และมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยทางการติดต่อสื่อสารนี้ เพราะมีเพื่อนหรือญาติหลายคนมาชวน แต่ไม่พร้อมหรือกลัวความเสี่ยงทำให้ไม่ตัดสินใจปลูกยางพารา

5) ปัจจัยทางด้านสังคม/วัฒนธรรมและการไม่ยอมรับ

ปัจจัยทางด้านสังคม/วัฒนธรรม มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 รองลงมาจากปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร โดยความพึงพอใจกับการมีชีวิตแบบเดิมของเกษตรกร เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 (11) ของปัจจัยนี้ ที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพารา เนื่องจาก เกษตรกรไม่ต้องการคืนวันที่จะทำให้ชีวิตของตัวเองมีความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น สิ่งไหนที่เกษตรกรเคยทำและทำให้ครอบครัวมีความสุขสบายเท่าเดิม โดยไม่ต้องเดือดร้อนคนอื่น เกษตรกรก็จะทำต่อไปซึ่งเกษตรกรอาจจะมีความสามารถในการเลือกปลูกยางพาราได้ แต่ก็ไม่ต้องการที่จะปลูก ในขณะที่การไม่สนับสนุนของครอบครัว มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 2 (15) ที่ทำให้เกษตรกรไม่ปลูกยางพารา เนื่องจาก สมาชิกในครอบครัวต้องการให้รอดูผลผลิตของเกษตรกรคนอื่นไปก่อน เพราะการตัดสินใจอย่างรวดเร็วจะเป็นการเพิ่มความเสี่ยงและภาระทางด้านหนี้สินค่าใช้จ่ายให้เพิ่มขึ้น หากการปลูกประสบความสำเร็จ โดยที่ไม่ได้มีการศึกษาข้อมูลอย่างเต็มที่ ในอนาคตแม้ว่าจะปลูกช้ากว่าแต่ก็ได้รับผลตอบแทนเหมือนกับเกษตรกรคนอื่น ซึ่งในช่วงเวลานั้นจะมีเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพทางด้านยางพารามากขึ้น ทำให้มีความเสี่ยงในด้านการปลูกลดลง ในขณะที่การไม่มีส่วนร่วมในชุมชนจะมีผลต่อการพบปะและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร ซึ่งมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 (26) และมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยทางด้านสังคม/วัฒนธรรม ที่มีอิทธิพลทำให้เกษตรกรไม่เลือกปลูกยางพารา

6) ปัจจัยทางการเมือง/องค์กรการแพร่กระจายและการไม่ยอมรับ

ปัจจัยทางการเมือง/องค์กรการแพร่กระจายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายที่เกษตรกรเลือกโดยตัวแปรที่เกษตรกรเลือกเป็นลำดับที่ 1 (24) คือ การไม่มีที่ดินที่อยู่ในเงื่อนไขของโครงการปลูกยางของรัฐบาล ทำให้เกษตรกรไม่สามารถได้รับแจกต้นกล้ายางได้ ซึ่ง

การมีที่ดินไม่อยู่ในเงื่อนไขอาจมีสาเหตุมาจาก พื้นที่มีน้อยกว่า 5 ไร่ ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ เป็นพื้นที่น้ำท่วมขัง หรือมีความลาดชันเกิน 35 องศา ในขณะที่ความสำคัญในลำดับที่ 2 (28) คือ การมีหน่วยงานรับสมัครอยู่ไกลหมู่บ้านทำให้มีการเดินทางไปลำบาก การรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการจะมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ปฏิบัติการส่งเสริมการทำสวนยางพาราไปรับสมัครในแต่ละอำเภอ ซึ่งบางครั้งการมีช่วงเวลารับสมัครสั้น เช่น อำเภอละ 3 วันจะทำให้เกษตรกรที่ติดธุระและเดินทางมาสมัครยาก ไม่สามารถจะทำได้ อย่างไรก็ตามการรับสมัครของเจ้าหน้าที่จะไม่สามารถทำได้ทุกหมู่บ้านหรือตำบล เนื่องจากมีจำนวนเจ้าหน้าที่น้อยเพียง 3 คน ในขณะที่จังหวัดพะเยามี 795 หมู่บ้าน และ 68 ตำบล ซึ่งจะเป็นสร้างภาระงานให้กับเจ้าหน้าที่และเสียเวลามาก นอกจากนี้การมีประสบการณ์ที่ไม่ดีจากการส่งเสริมให้ปลูกพืชอื่นของเจ้าหน้าที่จากบางหน่วยงานทำให้เกษตรกรเกิดความไม่แน่ใจว่าจะมีการส่งเสริมอย่างจริงจังหรือไม่ เพราะไม่ต้องการประสบความสำเร็จเหมือนพืชที่ผ่านมา ซึ่งเจ้าหน้าที่เข้ามาแนะนำให้ปลูกแล้วไม่ได้ติดตามดูแลและให้ความรู้เพิ่มเติม ทำให้เกษตรกรยังไม่ตัดสินใจปลูก สำหรับตัวแปรที่เกษตรกรเลือกเป็นลำดับที่ 4 (30) และเป็นลำดับสุดท้ายของปัจจัยทางด้านการเมือง/องค์กรการแพร่กระจาย คือ ขั้นตอนการรับสมัครเข้าร่วมโครงการมีความยุ่งยากซึ่งบางครั้งอาจจะเป็นที่ตัวของเกษตรกรเอง ในการไม่ศึกษาหรือสอบถามข้อมูลของหลักฐานและเงื่อนไขในการสมัคร ทำให้ต้องเดินทางบ่อย เพื่อนำหลักฐานมาสมัครได้ครบ และการที่มีคนสมัครจำนวนมากอาจทำให้เกษตรกรบางส่วนต้องกลับมาสมัครใหม่ในวันต่อไป ซึ่งทำให้เกิดความลำบากในการเดินทางของเกษตรกร แต่ก็เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ซึ่งบางครั้งเกษตรกรต้องเปิดใจและยอมรับความเป็นจริง

4.8 สรุป

ในบทนี้ได้กล่าวถึงผลการศึกษารยอมรับและไม่ยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกร 2 หมู่บ้าน คือ บ้านน้ำมินและบ้านสา พบว่า อายุและระดับรายได้ของเกษตรกรมีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกยางพารา สำหรับแหล่งข้อมูลข่าวสารในเรื่องยางพาราที่ได้รับครั้งแรก ระดับความรู้ก่อนปลูกยางพารา การค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมหลังปลูก และระดับการศึกษาของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้าน พบว่าไม่มีความแตกต่างกันที่ทำให้มีอิทธิพลต่อระดับการยอมรับ โดยแหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับครั้งแรก เกษตรกรให้ความสำคัญกับการรับข้อมูลมาจากเกษตรกรที่ปลูกยางพารามาก่อนและพ่อค้า ระดับความรู้ก่อนปลูกยางพารา มีความรู้ 2 ระดับ คือ ไม่มีความรู้ และมีความรู้เล็กน้อย การค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมมาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หนังสือ และเกษตรกรที่ปลูกยางพารามาก่อน และระดับการศึกษาของเกษตรกรก็อยู่ในระดับประถมศึกษาเหมือนกัน

ส่วนระยะเวลาในการยอมรับการปลูกยางพาราหลังจากเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องยางพาราครั้งแรก พบว่า เกษตรกรบ้านน้ำมินมีระยะเวลาในการยอมรับเร็วกว่าเกษตรกรบ้านสา โดยจากผลการศึกษากลุ่มผู้ยอมรับ จำนวนเกษตรกรบ้านน้ำมิน ส่วนใหญ่เป็นผู้ยอมรับเร็วและผู้ยอมรับส่วนใหญ่ ในขณะที่เกษตรกรบ้านสาส่วนใหญ่เป็นผู้ยอมรับช้า ซึ่งความเหมือนและความแตกต่างของระดับการยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านนี้ เป็นผลมาจากปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการเลือกของเกษตรกร คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้าน เป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและปัจจัยทางการเมือง/องค์การการแพร่กระจายเหมือนกัน ในขณะที่ปัจจัยอื่นๆ นอกจากนี้มีความแตกต่างกัน คือ เกษตรกรบ้านน้ำมิน ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านกายภาพ การติดต่อสื่อสาร สังคม/วัฒนธรรม และปัจจัยในระดับบุคคล ส่วนเกษตรกรบ้านสา ให้ความสำคัญกับปัจจัยติดต่อสื่อสาร สังคม/วัฒนธรรม กายภาพ และปัจจัยในระดับบุคคล สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้าน เป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเหมือนกัน ในขณะที่ปัจจัยอื่นๆ นอกจากนี้ของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านจะมีความแตกต่างกัน คือ เกษตรกรบ้านน้ำมิน ให้ความสำคัญกับปัจจัยในระดับบุคคล การติดต่อสื่อสาร กายภาพ สังคม/วัฒนธรรม และการเมือง/องค์การการแพร่กระจาย ส่วนเกษตรกรบ้านสา ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านกายภาพ ปัจจัยในระดับบุคคล การติดต่อสื่อสาร สังคม/วัฒนธรรม และการเมือง/องค์การการแพร่กระจาย

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้าน เป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การคาดหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนสูงจากราคายางพารา และการมีตลาดรองรับในอนาคต รองลงไปได้แก่ ปัจจัยทางการเมือง/องค์การการแพร่กระจาย เช่น นโยบายการขยายพื้นที่ปลูกยางพารา และการมีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ในชุมชน และปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร คือ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ในขณะที่ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับการปลูกยางพาราของเกษตรกรเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเหมือนกัน เช่น การขาดแคลนเงินทุน และเกษตรกรไม่มีที่ดินสำหรับการปลูกยางพารา ปัจจัยทางด้านกายภาพ คือ ความยากลำบากในการเข้าถึงพื้นที่ และปัจจัยในระดับบุคคล คือ เกษตรกรไม่ชอบทดลองปลูกพืชชนิดใหม่